گۆڤارا زانستێن مرۆڤایەتی یا زانکۆیا زاخۆ
مجلة العلوم الانسانية لجامعة زاخو
Humanities Journal of University of Zakho (HJUOZ)
Vol. 10, No. 3, pp. 686–707, Sept. -2022
hjuoz.uoz.edu.krd
p-ISSN: 2664-4673
e-ISSN: 2664-4681
journals.uoz.edu.krd

ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی لە ئەدەبی کوردیدا

فرهاد عزیز حسن

بەشی زمانی کوردی، کۆلێژی پەروەردە، زانکۆی سەلاحەدین/ مەخموور، هەرێمی کوردستان-عیراق.

وەرگرتن: 2022/04 پەسەندکرن: 2022/08 بەلاڤکرن: 2022/09 https://doi.org/10.26436/hjuoz.2022.10.3.1042

پوختە:

ئەژدیهاکوژی لە ئەفسانەی میللەتاندا جێگە و پێگەیەکی شایانی هەیە و لە ریزی کۆنترین ئەفسانە پاڵەوانێتییەکان پۆلین دەکرێن. کۆنترین ئەفسانەی کوردیی سەبارەت بە پاڵەوانی ئەژدیهاکوژ لە کتێبی ئاڤێستادا گێردراوەتەوە. لە بەشە جیاجیاکانی ئاڤێستادا باسی پاڵەوانێتی کێرێساسپە کراوە کە بە پاڵەوانی ئەژدیهاکوژ ناسراوە. بەسەرهاتی پاڵەوانێتی ئەم پاڵەوانە ئەفسانەییە پڕیەتی لە جەربەزەیی و میرخاسی کە بە زمانی کۆنی کوردی، لە دەقی ئاڤێستادا تۆمار کراوە. هاوتەریبی ئاڤێستا هەندێ بەشی ئەم ئەفسانەیە لە کتێبە پەهلەوییەکاندا بەوردی گێردراوەتەوە و سەرنجی پێدراوە کە لە رێگەی ئەم گێڕانەوانە دەکرێ بەشە نادیارەکانی گێڕانەوە ئاڤێستاییەکەی پێ کامڵ بکرێ. لەم توێژینەوەیەدا بە پشت بەستن بە تیۆری (شیکاری ئەفسانەیی) هەوڵدراوە بەشە جیاجیاکانی ئەفسانەی کێرێساسپەی ئەژدیهاکوژ لە گێڕانەوە ئاڤێستایی و پەهلەوییەکان کۆبکرێنەوە و شیبکرێنەوە. شیکردنەوە و ڕاڤەکردنی ئەم ئەفسانانە ئەم ئەنجامەی لێدەکەوێتەوە کە کۆنترین ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی لە ئەدەبی زارەکیی کوردیی بۆ یەکەمینجار لە کتێبی ئاڤێستادا شێوەی نووسینی وەرگرتووە و بە باوەڕی دێرینی دینی و نەتەوەیی گەلی کوردەوە گرێدراوە.

پەیڤێن سەرەکی: ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی، ئاڤێستا، دەقە پەهلەوییەکان، کێرێساسپە.

پێشەکی

ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی و پاڵەوانی ئەژدیهاکوژ لە ئەدەبی فۆلکلۆری جیهانیدا جێگە و پێگەیەکی شایانی هەیە و لەناو زۆربەی نەتەوە دێرینەکاندا ئەم شێوە پاڵەوانێتییە پەسندی هزر و خواست و ئاواتی گەل بووە. لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا هەروەکوو زۆربەی ئەفسانە و داستانەکان، ئەم جۆرە ئەفسانانەیە لە سۆمەرستانەوە سەرچاوەی گرتووە و بەناو گەلانی میزۆپۆتامیادا بڵاوبووەتەوە. گەلی کورد کە یەکێک لە کۆنترین گەلانی دانیشتووی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستە، لە بنچینەدا میراتگری شێوازی ژیان و بیروباوەڕ و شارستانییەتی سۆمەری بووە و بەم چەشنە ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی لە ئەدەبی کۆنی کوردیدا بەشێوەی زارەکی و لە چوارچێوەی ئەدەبی فۆلکلۆردا گەشەی بە سوری ژیانی خۆی داوە و دواجار لە قۆناغێکی مێژوویدا شێوەی نووسراویان وەرگرتووە. نووسینەوەی ئەدەبی فۆلکلۆری کوردی لە سەرەتای هەزارەی یەکەمی پێش زایین دەستی پێکردووە و تاکوو ئەم ڕۆژگارە هەر بەردەوام بووە.

کێرێساسپە ناوی یەکێک لە کۆنترین پاڵەوانە ئەفسانەییەکانی گەلی کوردە کە بەسەرهاتی پاڵەوانێتییەکەی بۆ یەکەمینجار لە چوارچێوەی کتێبی ئاڤێستادا تۆمار کراوە. ئاڤێستا سەرەڕای ئەوەی کتێبێکی پیرۆزی دینییە، لە هەمان کاتدا بەرهەمێکی ئەدەبی پڕبایەخە کە بەشێکی زۆری ئەفسانە و داستان و بەسەرهاتی پاشا و پاڵەوانە ناودارە دێرینەکانی گەلی کوردی تێدا تۆمار کراوە و بە زمانێکی ئەدەبی و ڕازاوە بە هونەرە شیعرییەکان دارێژراوە و لە بنەڕەتدا بە سەرچاوەی هەرە دێرینی زمان و ئەدەبی کوردی دادەنرێ.

ئەفسانەی کێرێساسپەی ئەژدیهاکوژ یەکێک لە ئەفسانە سەرەنجراکێشەکانی گەلی کوردە کە لە بەشە جیاجیاکانی ئاڤێستادا گێردراوەتەوە. بەپێی کتێبی ئاڤێستا ئەم پاڵەوانە پایەبەرزترین پاڵەوانی نیشتمانی (ئەیریەین ڤاچە) واتا کوردستانی دێرین بووە. کێرێساسپە ئەم پاڵەوانە جوامێرەیە کە ڕووبەڕووی چەندین ئەژدیها و دێوی مەترسیدار دەبێتەوە و جیهان و بوونی مەزدایی لە نوشست و لەناوچوون دەرباز دەکا و دەیپارێزێ. بەسەرهاتە پاڵەوانێتییەکانی ئەم ئەژدیهاکوژە بە بیروباوەڕ و تێڕوانینی دینی مەزداپەرستی واتا زەردەشتی گرێدراوە و دواجار ئەم پاڵەوانە بەپێی تێڕوانینی دینی زەردەشتی لە کۆتایی جیهاندا دووبارە هاوشانی نەمرانی دینی زەردەشتی دەردەکەوێتەوە و دوایین زەبری کوشندە لە ئەژدیدەهاکە (زوحاک) دەدا کە هێما و ڕەمزی هێزە خراپییەکانە و جیهان لە گشت ناشرینی و پیسی- و خراپییەک پاکژ دەکاتەوە.

لەم توێژینەوەیەدا بەپێی تیۆری شیکاری ئەفسانەیی و پشت بەستن بە زانیاری کتێبخانەیی هەوڵی شیکردنەوە و ڕاڤەکردن و ڕێکخستنەوەی ئەم ئەفسانەیە دراوە. لە شیکردنەوەی ئەم ئەفسانەیەدا دەقە دینی و ئەدەبییە کۆنەکانی گەلی کورد کە بریتین لە کتێبی ئاڤێستا و دەقە پەهلەوییەکان، کەرسەی سەرەکی توێژینەوە بوونە و ڕاستەوخۆ لێکۆڵینەوەیان لەسەر کراوە.

هۆی هەڵبژاردنی ئەم بابەتە بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە تاکوو ئاوڕێکی جدی لە میراتی کولتووری و نەتەوەیی گەلی کورد بدرێتەوە. ئەو میراتە مەزنەی کە بە درێژایی چەندین دەیە، خاوەنە سەرەکییەکەی لێ بێبەش کراوە. هەروەها پیشاندانی سامانی شکۆمەندی ئەدەبی فۆلکلۆری کوردییە کە لە ڕۆژگارە دێرینەکاندا هەوڵی نووسینەوە و تۆمارکردنیان دراوە.
گرفتی توێژینەوە ئەوەیە کە دەقە ئەدەبی و دینییە کۆنەکانی کورد تا چ ڕادەیەک توانیویانە و هەوڵیانداوە سامانی بیروباوەڕ و هزر و شارستانییەتی نەتەوەی کورد لە چوارچێوەی دەقی دینیدا بپارێزن و بۆ نەوەکانی داهاتووی کۆمەڵگە بیانگوازنەوە.

ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی

ئەم جۆرە ئەفسانەیە لەناو گەلانی جیهاندا پیشاندەری گیانی پاڵەوانێتی و ڕزگارکردنی هۆز و نەتەوە لە ژێر هەژموونی هێزە خراپەکانە. بۆ نمونە لە ئەفسانەی یۆنانیدا هێرکولێس وەکوو پاڵەوانی ئەژدیهاکوژ ناسراوە، ئێدیت هامیلتۆن سەبارەت بەم بابەتە دەنووسێ: ((خواوەندەکان بەمەبەستی سەرکەوتن بەسەر دێو و ئەژدیهاکان پێویستیان بە یارمەتی هێرکولێس بوو.))[ادیت هميلتون، ١٣٨٧: ٢١٧] لە ئەفسانەی چینیدا (یی) تیرهاوێژی کارامە کە لەلایەن خواوەندەکانەوە نەمری پێبەخشراوە، وەکوو پاڵەوانی ئەژدیهاکوژ دەردەکەوێ و دێوی وشکەساڵی لەناو دەبا.[آنتونی کریستی، ١٣٨٤: ٩١] لە ئەفسانەی هیندیدا زۆربەی بەسەرهاتە پاڵەوانێتییەکانی (ڕاما) لە کتێبی (ڕامایانا)دا گێڕدراونەتەوە و گرنگترین شەڕی ئەم پاڵەوانە لەگەڵ (ڕاونا)ی ئەژدیها دایە. لەم کتێبەدا هاتووە: ڕاما ڕووبەڕووی ڕاونا ئەژدیها – دێوێکی بەدفەڕ دەبێتەوە و تیربارانی دەکا و لەناوی دەبا و گەردوون لە زیانی ئەم ئەژدیهایە دەپارێزێ.[وال میکی، ١٣٧٩: ٤٠٣] بە بەراوردکردنی ئاڤێستا و ڕامایانا، دەردەکەوێ لێکچوونێکی زۆر لە نێوان کێرێساسپە و ڕامادا هەیە. ((ڕەنگە هەندێ لە پاڵەوانێتییەکانی کێرێساسپە بۆ ئەم پاڵەوانە هیندییە گواسترابێتەوە.))[هاشم رضی ٢، : ٩٣٠] ئەژدیهاکوژی ناوەڕۆکی زۆربەی ڕووداوە پاڵەوانێتییەکانی کێرێساسپە پێکدێنێ و لە ئاڤێستا و دەقە پەهلەوییەکاندا سەرجەمی ئەم جەربەزەییانەی گێڕدراونەتەوە. گێڕانەوی ئاڤێستایی ئەم ئەفسانانە کورت و پچڕپچڕن، بەڵام لە دەقە پەهلەوییەکاندا بەوردی گێڕدراونەتەوە.

کێرێساسپە لە ئاڤێستادا

ڕووداوی پاڵەوانێتی و ئەژدیهاکوژی کێرێساسپە لە چەند بەشێکی ئاڤێستادا گێڕدراونەتەوە وەکوو یەسنە هائیتی نۆیەم، یەشتی پێنجەم، یەشتی یازدەم، یەشتی سێزدەم، یەشتی نۆزدەم و ڤیدەئێڤەداتە. گێڕانەوەی ئەم ئەفسانەیە بەشێوەیەکی کورت و پوختە و بەزۆری لە گشت ئەم بەشانەدا دووبارەن. سەرجەمی ئەم دەقانە بەشێوەی تیلنیشان و ئاماژە، خێرا و سەرپێیی ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی ئەم پاڵەوانە دەگێڕنەوە. پێدەچێ لە بەشێکی ئاڤێستادا سەرجەمی ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی کێرێساسپە بەتەواوی وردەکارییەکانەوە گێڕدرابێتەوە، بۆیە لەم بەشانەدا ئاوها بە کورت و پوختی ئاماژەی پێدراوە. لە ئەنجامی کنەوپشکنینی ورد ئاشکرا دەبێ لە کتێبی دینکەرددا کە پوختەی سەرجەمی ئاڤێستای بە زمانی پەهلەوی تێدا ڕوونکراوەتەوە، ئاماژە بە بەشێک دراوە بەناوی سوتکەرنەسک و لەم بەشەدا باسی پاڵەوانێتی کێرێساسپە بەدرێژی گێڕدراوەتەوە.
بۆ یەکەمین جار ناوی کێرێساسپە لە ئاڤێستا لە بەشی یەسنە هائیتی نۆیەم بەندی (٩، ١٠، ١١)دا هاتووە ئەم بەشەی یەسنەکان لە بنچینەدا بە (هەئوومە یەشتە) ناسراوە، چونکە هائیتی نۆیەمی یەسنەکان تایبەتە بە ستایش و پێداهەڵدانی ئیزەدی هەئوومە و لەم یەسنەیەدا زەردەشت لەکاتێکدا خۆی بۆ نوێژی بەیانی ئامادە دەکرد، ئەم ئیزەدە لە ئاسمانەوە دادەبەزێ و خۆی بە زەردەشت دەناسێنێ و گفتوگۆیەکی دوورودرێژ لەنێوانیاندا بەڕێوەدەچێ. ئەم گفتوگۆیە بەشێوەی پرسیار و وەڵام بەڕێوەدەچێ و تێیدا زەردەشت پرسیار لە هەئوومە دەکا کە چ کەسێک بۆ یەکەمینجار و دووەم و سێیەم جار و ...هتد گیراوەی هەئوومەی ئامادەکردووە و هەئوومەش یەک بە یەک وەڵامی پرسیارەکانی زەردەشت دەداتەوە. لە سێیەمین پرسیاردا کە بەندی (٩، ١٠ و ١١)ی ئەم هائیتیە پێکدێنێ، لە وەڵامدا ناوی کێرێساسپە و ڕووداوی ئەژدیهاکوژییەکەی باس دەکرێ. لەم دەقەی خوارەوەدا ئاماژە بە ڕووداوێکی سەمەرەی ئەفسانەیی دەکا کە تێیدا کێرێساسپە لەکاتی نیوەڕۆ کاتێک خەریکی ئامادەکردنی فراوین بووە، ئاگرێکی گەورەی داگیرساندووە و قازانکی لەسەر ئاگر داناوە و ئاگاداری ئەوە نییە لەم شوێنەی ئاگرەکەی هەڵکردووە ئەژدیهای سرڤەرێ (سەربەقۆچ) خۆی مەڵاس داوە. ئەم ئەژدیهایەی کە ئەسپ و مرۆڤ وەکوو خۆراک هەڵدەلۆشێ. ئەژدیهایەکی یەکجار گەورە کە ژەهرێکی زەردی هەیە و فشەی ژەهرهاویشتنی مەودایەکی زۆر دەبڕێ. بەهۆی تینی گەرمی ئەم ئاگرە، ئەژدیها دەخووسێتەوە و ئارەق دەکا و لەپڕا خۆی تێهەڵدەدا و قازانکی ئاوی کوڵاو دەپژێتە سەر ئاگر و کێرێسەسپەی نەریمان خۆی دەداتە لایەک و خۆی دەپارێزێ.

کەسێ توانێم ثریتەئۆ هەئومە مەشائۆ ئەستووەیثیای هونیتە چەشتیای کا ئەهمای ئەشیش ئێرێناووە چیت ئەهمای جەسەت ئایەپتێم	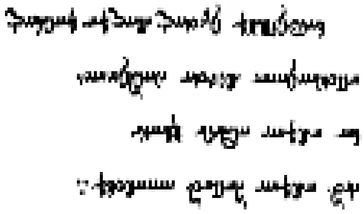
چ کەسێ تۆی ســێیەمینجار هەئومە، لە جیهانی هەســتیمەند(خاکی) هێنایە چەشــتن، کامە پاداشــتی باشی پێدراوە، چ بەختێکی باشی پێگەیی؟ (یەسنە، هائیتی ٩، بەندی ٩)	

هەئومۆ ئەشەڤە دیرەئۆشۆ ثریتۆ سامەنەم سێڤیشتۆ ثریتەئۆ مەنم مەشەئۆ ئەستوواثیای هونیتە چەشتیای ها ئەهمای ئەشیش ئێرێناوی تات ئەهمای جەسەت ئایەپتێم ئیەت هێ پوثرە ئوزەیۆئیێ ئورڤەخشەیۆ کێرێساسپە تکائیشۆ ئەنیۆ داتۆرازۆ ئائەت ئەنیۆ ئوپەرۆکەیریۆ ئییەڤە گەئێسوش گەذەڤەرۆ	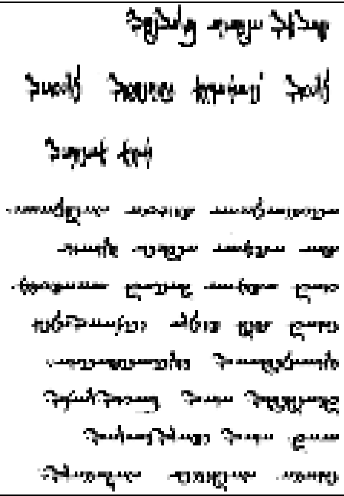
هەئومەی پاکی دوورە مەرگ گوتی: ســێیەمین [کەس] ســامی ســوودخواز بوو منی لەناو خەڵکی جیهاندا هێنایە چەشــتن. هائەم پاداشتەی بەبەش پێدرا ئەم بەختە باشەی پێدرا [کە] دوو کوڕی بۆ بێتە زایین(لەدایکبن) ئورڤەخشیە و کێرێسەسپە. یەکەم هێنای ڕازی دادوەری، ئەویدیکە هێنای پاڵەوانێتی جوانی گێســوو درێژی گورزوەشــێن. (یەســنە، هائیتی ٩، بەندی ١٠)	

بەپێی ئەم دەقە (ســام) ناوی باوکی کێرێســاســپەیە و خاوەنی دوو کوڕ بووە، یەکیان ئورڤەخشیەیە کە کەسێکی یاسازان و دادپەروەر بووە و ئەوی دیکەیان کێرێســـاســـپەی پاڵەوانی خاوەن پرچی بەگوریزە و گورزوەشێن بووە. لە دەقی خوارەوەدا کێرێســـاســـپە بە ســـیفەتی (نەریمان) واتا نەبەز و پاڵەوان ناسێنراوە.

ئیۆ جەنەت ئەژیم سرڤەرێم ئییم ئەسپۆچەرێم نێرێ گەرێم ئییم ڤیشەڤەنتێم زەئیریتێم ئییم ئوپەیری ڤیش ئەرەئۆجەت ئارشتیۆ بەرێزە زەئیریتێم ئییم ئوپەیری کێرێساسپۆ ئەیەنگهە پیتیم پەچەتە ئا رەپیثوینێم زرڤانێم تەفسەتە هۆۆ مەیرییۆ خیسەتە فرەنش ئەیەنگهۆ فرەسپەرەت ئەیەئیشیەنتیم ئاپێم پەراوەنگهات پەرەنش تەرشتۆ ئەپەتەچەت نەیرێمەناو کێرێساسپە	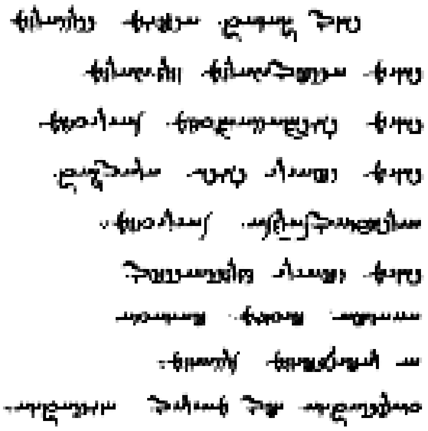

ئەوی لێیدا (کوشـــتی) سرڤەرێ، ئەوەی ئەسـپی دەچەری(دەخوارد) نێر(خەڵک)ی دەگروی(دەخوارد) ئەوەی فشـــەی ژەهرەکەی دەهات، هێندەی ڕمێک ژەهرەکەی هەڵداویشـت. ئەوەی کێرێساسـپە لە سـەر پشـتی لەناو قازانک لێیدەنا ئالەکاتی فراوین، تەفتایەوە و لەناو ئاودا خووسـایەوە(ئارەقەی کرد)، ڕاپەڕی لەبن قازانک و ئاوی کوڵاوی هەڵپژاند، خۆی هاویشتە لاپەڕگەیەک کێرەسێسپەی نەریمان. (یەسنە، هائیتی ٩، بەندی ١١)

لەم سێ بەنـدەی هەئوم یەشـتـدا کە لە یەسـنـای نۆیەم گێڕدراوەتەوە، هەر ئەوەندە باسی کێرێساسـپە و ئەژدیهای سرڤەرێ کراوە. لە (زامیـادیەشـت)دا بەشـێوەیەکی خێرا سـەرجەم ئەفسانە پاڵەوانی و ئەژدیهاکوژییەکانی کێرێساسپە باس کراون. لە دەقی ئاڤێستای گێڵدنێردا لە کەرتی شـەشـەمی زامیاد یەشـت بەندی ٣٨دا جارێکی دیکە باسی کێرێساسـپە کراوە و سـەردەمی ژیانی ئەم پاڵەوانە ئاشـکرا دەکا کە بۆ ڕۆژگاری ییمە واتا جەمشـید دەگەڕێتەوە. لەم بەندەدا ئاماژە بەوە دراوە بۆ جاری سـێیەم خوەرێنە واتا شـکۆ و فەڕی یەزدانی لەسـەر شـێوەی باڵندە هەڵدەفڕێ و کێرێساسـپەی نەریمان ئەم باڵندەیە کەیی دەکا و دەیگرێ. لە بەندی ٣٩دا بابەتی نەمری و هەرژیوی کێرێساسـپە ئاشـکرا دەکرێ و بەم چەشـنە چـارەنووسی ئەم پـاڵەوانە بە ڕۆژی دومـاهیـک دەبەسـتێتەوە. لە بەنـدی ٤٠دا ڕێک ئەم بـابەتە دووبـارە بـووەتەوە کە لە یەسـنە هـائـیـتی ٩، بەنـدی ٩ گێڕدراوەتەوە.[Geldner, II, 1889: 247-248]
لە زامیاد یەشـتدا جگە لەم ئەژدیهاکوژییەی کێرێساسـپە کە لە یەسـنە هائیتی نۆیەمدا هاتووە، چەند ڕووداوێکی دیکەی ئەفسـانەیی سـەبـارەت بە ئەژدیهـاکوژی ئەم پـاڵەوانە گێڕدراونەتەوە کە هەر یەک لەم ئەفسانانە پیشاندەری هزر و بـاوەڕی ئەفسـانەیی گەلی کورد لە ڕۆژگاری کۆنن. لێرەدا سـەرجەمی ئەم بابەتانەی سـەبارەت بە کێرێساسـپە لەم یەشتەدا گێڕدراونەتەوە وەکوو خۆی دەگوازرێنەوە و بەوردی تاوتوێ دەکرێن.

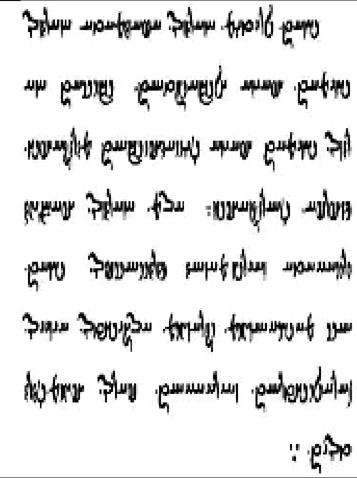	ئیەت ثریتیم خوەرێنۆ ئەپەنێمەتە خوەرێنۆ ئیمەت هەچە خشەئێتەت شوسەت خوەرێنۆ ئیمەت هەچە ڤیوەنگهوشەت مێرێغەهێ کێهرپە ڤـارێغنەهێ. ئەئۆم خوەرێنۆ هەنگێ ئورڤەئیەتە نەیریمەنـاو کێرێساسپۆ ئیەت ئاس مەشیانانم ئوغرەنانم ئەینیۆ زەرەثوشترات نەیریەیات پەرۆ هانم ڤێرێتۆئیت.
سێیەمین کەڕەت خوەرێنۆ پەڕی(ڕۆیی). خوەرێنۆی ئییمە(جەمشید) لە ئییمەی دەرەوشاوە جیابووەوە. خوەرێنۆی ئییمەی کوڕی ڤیوەنگهە، بە پەیکەری مەلی ڤارێغنە هەڵفڕی. ئائەم خوەرێنەیە هەنگی گیراوە لەلایەن کێرێساسپەی نەریمان، کە لە جوامێریدا جگەلە زەردەشت لە گشت خەڵکی دلێرتر و وێراترە. [زامیادیەشت، کەرتی شەشەم، بەندی ٣٨]	

هۆکاری پاڵەوانێتی و سـەرکەوتن و ئازاییەتی کێرێسـەسـپە لەم بەنـدەدا بۆ ئەوە دەگەڕێنرێتەوە کە تـوانیـویەتی خـوەرێنە بەدەست بێنێ. خوەرێنە واتا فەڕ و شکۆی یەزدانی، ئەم فەڕ و شـکۆیەی لەلایەن ئەهورامەزداوە بە پاشـا دادپەروەر و بـاوەڕدارەکـان و پـاڵەوانی گەل دەدرێ. لەم دیـمەنە ئەفسانەییەدا خوەرێنە وەکوو مەلی ڤارێغنە کە ڕەنگە هەمان سـیمرغ یـان هومـا بێ، لە ئییمە کە هەمـان جەمشـیـدە جیادەبێتەوە و کێرێسـاسـپە ئەم مەلە دەگرێتەوە و وەکوو کەسێک کە خاوەن شکۆ و فەڕی یەزدانییە دەناسێنرێ. هەر کەسێک خاوەنی خوەرێنە بێ، بەسەر گشت دوژمن و دێو و ئەژدیهایەکدا سەردەکەوێ.

ئییەت دیم ئوپەنگهەچەت ئییا ئوغرە نەئێری هانم ڤەرێیتیش نەئیریانم هانم ڤەرێیتێم ئیەزەمەیدی ئێرێژڤۆ زێەنگانم ئەخوەفنیانم ئاسیتۆ گاتیم جەغائوروم ئییا ئوپەنگهەچەت کێرێساسپێم	[illegible]
ئەوها پەنگی دایەوە ئەم بەهێزی و نێراتییەی بەبەری داهات، ئەو نێراتییەی بەبەری داهات مەزن ڕادەگرین، کە ڕاوەستاوە و ناخەوێ و ناحەسێتەوە لە پێخەفدا، ئەوەی پەنگی دایەوە لە کێرێساسپەدا. [زامیاد یەشت، کەرتی شەشەم، بەندی ٣٩]	

بەپێی ئەم بەندەی زامیادیەشت کێرێساسپە بەشێک لە فەڕ و شکۆی یەزدانی کە تایبەت بووە بە ئییمە بەدەست دێنێ، بەهۆیەوە توانا و لێهاتوویی و نێرایەتی و جوامێری لە ناخی ئەم پاڵەوانەدا پەنگ دەخواتەوە و هێز و توانستێکی ڕادەبەدەری پێدەبەخشێ.

ئیۆ جەنەت ئەژیم سرڤەرێم ئییم ئەسپۆچەرێم نێرێ گەرێم ئییم ڤیشەوەنتێم زەیریتێم ئییم ئوپەیری ڤیش رەئۆجەت خشڤەئیپەیە ڤەئینەیە بەرێشنە ئییم ئوپەیری ڤیش رەئۆجەت ئارشتەئۆبەرێزە زەیریتێم ئییم ئوپەیری کێرێساسپۆ ئەیەنگهە پەیتیم پەچەتە ئا رەپیثوینێم زرڤانێم تەفسەتچە هۆ مەیریۆ نەیریمەناو کێرێسەسپۆ	[illegible]
ئەوی لێیدا (کوشتی) سرڤەرێ(ئەژدیهای شاخدار)، ئەوەی ئەسپی دەچەری(دەخوارد) نێر(خەڵک)ی دەگروی(دەخوارد) ئەو ڤیشەوەند(ژەهردار)ی زەردە، ئەوەی ژەهری لێ دەرژێ لە هەناو و دەم و لووتی. ئەوەی ژەهری زەردی لێدەرژێ هێندەی بەرزی ڕمێک. ئەوەی کێرێساسپە لە سەر پشتی لەناو قازانک لێیدەنا لەکاتی فراوین، تەفتایەوە و لەناو ئاودا خووسایەوە(ئارەقەی کرد)، ڕاپەڕی لەبن قازانک و ئاوی کوڵاوی هەڵپژاند، خۆی هاویشتە لاپەڕگەیەک کێرەسێسپەی نەریمان. [زامیاد یەشت، کەرتی شەشەم، بەندی ٤٠]	

لەم بەندەدا هەروەکوو ئەوەی لە یەسنە هائیتی نۆیەم گێڕدراوەتەوە، کێرێساسپە دوای ئەوەی دەبێتە خاوەنی خوەرێنە، خۆی لە بەرانبەر ئەژدیهایەکی یەکجار درندە و ئەفسانەیی دەبینێتەوە و لەناوی دەبا و دەیکوژێ.

ئیۆ جەنەت گەئەنـدەرێڤێم ئییم زەئیری پاشـنێم ئییم ئەپەتەت ڤیزەفارۆ مێرێخشانۆ گەئیثاو ئەستووەیتیش ئەشەهی. ئیۆ جەنەت هونەڤۆ ئییەت پەڤەنەیە نەڤە هونەڤەسچە نیڤیکەهی هونەڤەسچە داشتەیانۆئوش ئیۆ جەنەت زەرەنیۆپوسێم هیتاسپێم ڤەرێشەوٚمچە دانەیەنێم پوتەئۆنێمچە ئەشپەیریکێم.	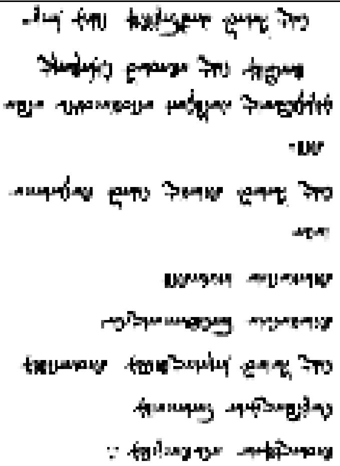
ئەوەی لێیدا لە گەندەرۆی پاژنە زێڕین، ئەوەی بەتەما بوو بە دەمی کراوە هەڵی لۆشێ گێتی پاکی ئەسـتومەند(مادی). ئەوەی لێیدا(کوشـتی) نۆ نەوەی پەتنیە، نەوەکانی نیڤیک، نەوەکانی داشـتیان، ئەوەی لێیدا(کوشـتی) هیتاسـپی زێڕین سـان، ڤەرێشۆی دانەیی و پوتەنێی پەریوەر. [زامیاد یەشت، کەرتی شەشەم، بەندی ٤١]	

لەم بەندەدا کێرێسـاسـپە ئەژدیهایەکی دیکەی ئەفسـانەیی بەنـاوی گەنـدەرۆی پـاژنە زێڕین دەکوژێ کە بڕیاری دابوو جیهانی ئەهوورایی لەناو بەرێ. هەروەها ڕووبەڕووی پۆلێک پاڵەوانی نـاسراوی سـەردەمی خۆی دەبێتەوە و دەیانکوژێ وەکوو نـۆ نەوەی پەتـنیە، نەوەکـانی نـیڤیـک، نەوەکـانی داشـتیان، هیتاسـپ کە ناسراو بووە بە هیتاسـپی تاج زێڕین، ڤەرێشۆی دانەیی و پوتەنێی پەریوەر. ئەم پاڵەوانانەی لەلایەن کێرێسـاسـپەوە کوژراون لە دەق پەهلەویدا بە ئەژدیها و دێوە ڕێگرەکـان نـاویـان هـاتووە. یەکێـک لەم پـاڵەوانـانە نـاوی هیسـتاسپە کە ئورڤەخشییەی برای کێرێساسپەی کوشتووە و ئەم پاڵەوانە لە تۆڵەی خوێنی براکەی دەیکوژێ و لەناوی دەبا.

ئیۆ جەنەت ئەرێزۆشەمەنێم نەیریانم هانم ڤەرێتی ڤەئەنتێم تەخمێم فرازوشتێم... ئوشتێم جیرێم زبەرێمنێم جیغائوروم ئەفرەکەتەچیم بەروزوشتێم ئەپەدیسێم نیایدائورو ئەپەستەنەنگهۆ گەتۆ ئەرێزەهی	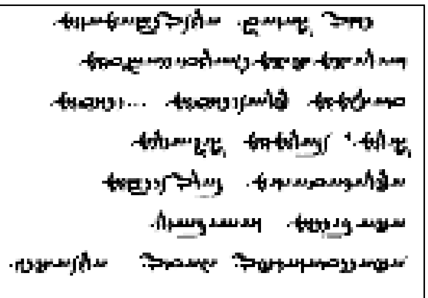
ئەوەی لێیدا(کوشـتی) ئەرێزووی شـەمەنی خاوەن هێزی مەردانە، ئەو نێرەپیاوە... ژیر و دەسـتوەشـێن و وریایە، هەرگیز شکست نەدراو لە تەنگەتاوی مەیدانی نەبەرددا. [زامیاد یەشت، کەرتی شەشەم، بەندی ٤٢]	

لە بەندی ٤٢ی زامیادیەشـتدا هاتووە کێرێسـاسـپە ئەرێزووی شـەمەن دەکوژێ کە پێدەچێ پێشـەوای دینێکی ڕەتکراو بووبێ و لە هەمان کاتدا پاڵەوانێکی بەتوانا و لێهاتوو و ژیر بووە کە هەرگیز لە مەیدانی شەڕدا ژێر نەکەوتووە.

ئیۆ جەنەت سناڤیژکێم ئییم سرڤۆزەنێم ئەسێەنگۆگاوم هۆ ئەڤەئە ڤیاخمەنیەتە ئەپێرێنایو ئەهمی نۆیت پێرێنایو ئیزی بەڤانی پێرێنایو زاوم چەخرێم کێرێنەڤانی ئەسمەنێم رەثێم کێرێنەڤانی.	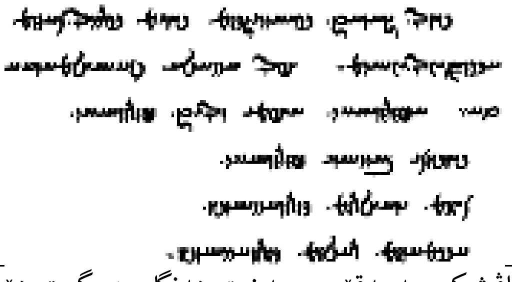
ئەوەی لێیدا(کوشـتی) سـناڤیژەکی سـەربەقۆچی سـەخت هەنگاو، دەیگوت هۆگەلۆ: هێشتا پێنەگەیشـتووم و پێنەگەییوم، هەرکە پێبگەم زەوی دەکەم بە چەرخ و ئاسمان دەکەمە ڕەوڕەوەی خۆم. [زامیاد یەشت، کەرتی شەشەم، بەندی ٤٣]	

لەم بەنـدەدا یەکێکی دیکە لە دێو و ئەژدیهـاکـان بەنـاوی سناڤیژەکی سـەربەقۆچ بە دەسـتی کێرێسـەسـپە لەناو دەبرێ. ئەم ئەژدیهـایە کەسـێتییەکی یەکجار سـەرسـوڕهێنەری ئەفســانەیی هەیە. ئەم ئەژدیهـایە مێرمنداڵ بووە و لەنـاو خەڵکیدا گوتوویەتی: ئێســتا پێنەگەیشــتووم و هەرکە گەورە بم و پێبگەم، زەوی دەکەم بە چەرخ و ئاسـمانیش دەکەم بە ڕەوڕەوەی خۆم. واتا ئاســمان دەکا بە کەژاوە و زەویش دەکا بە تـایە و چەرخەکانی ئەم کەژاوەیە. لە بەنـدی داهـاتوودا درێژە بە قسـەکـانی دەدا و دەڵێ: کـاتێـک پێگەیشــتم سـپەنتەمەینیو واتا سـپیترین و پاکترین گیان و ئەنگرۆمەینیو واتا گرووترین گیان کە یەکیان نوێنەر و هێمای هێزی پاکی و چاکییە و ئەویدیکەیان هێمای هێزی نـاپاکی و خراپییە، لە کورسی دەسـەڵاتداریێتی جیهان دادەبەزێنم و لە کەژاوەکەی خۆم دەیانبەسـتمەوە و دەسـەڵاتی گەردوون بەدەسـتەوە دەگرم.

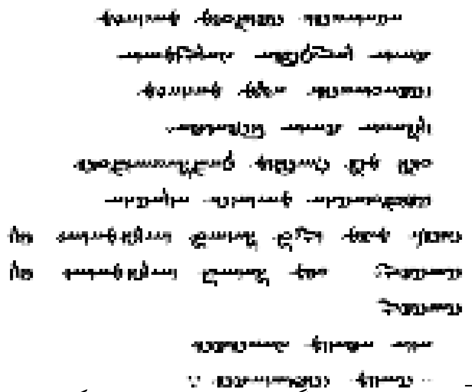	ئەڤەنەیینی سپێئەنتێم مەینییم هەچە ڕەئوخشنی گەرۆنمانە ئوسپەتەیینی ئەنگرێم مەینییم ئێرێجەتە هەچە دوژەنگهە تی می ڤاشێم ثەئەنژەیاوەنتی سپێئەنتەسچە مەینیوش ئەنگرەسچە ئییزی مانم نۆیت جەنات نەیریمەناو کێرێسـاسـپۆ تێم جەنات نەیریمەناو کێرێساسپۆ ئەڤە ئەپەنێم گەییهی .. سانێم ئوشتانەهی.
دادەنوێنم سپەنتەمەینیۆ لە گەرۆمانی ڕۆشەن(بارەگای یەزدان)، هەڵدەکێشم ئەنگرۆمەینیۆ لە دۆزەخی تاریک، پێیان داژۆم بەتیژی [ڕەوڕەوەکەم] بە سپەنتەمەینیۆ و ئەنگرۆمەینیۆ، هەکە بمێنم و نەمکوژێ کێرێساسپە. ئەوی کوشت کێرێساسپی نەریمان، ئەو لێیسەندەوە گیان و سان و دەسەڵات و هەموو شتێکی.[زامیاد یەشت، کەرتی شەشەم، بەندی ٤٤]	

ئەم ئەژدیهایە بە گەورەترین مەترسی بۆ خواوەندی پاکی واتا ئەهورامەزدا و خـواوەنـدی هـێزی خـراپی واتـا ئەهـریمەن دادەنرێ، چونکە بێباکانە ئـالینگاری دەسـەڵاتی ئەم دوو خواوەندە دەبێتەوە؛ بەڵام کێرێسـاســپەی نەریمان دێت و لەناوی دەبا و گشت هەڕەشە و مەترسییەکانی ئەم ئەژدیهایە لەسەر جیهانی مادی پووچەڵ دەکاتەوە.

لە ڕام یەشـتدا کێرێسـەسـپە لەبەردەم خواوەندێک بەناوی (ڤەیو) یـان (وایو) کە خواوەنـدی بـای لەبـارە، نزا دەکـا و قوربـانی بۆ دەکا تـاکوو بەســەر ئەژدیهـا و دوژمنەکـانیـدا ســەربکەوێ. لەم یەشـــتەدا لە لێواری ڕووباری ڕەنگها کە بەپێی کتێبی (بنیداهێشـن) لە ناوچەی سـووراک سـەرچاوە دەگرێ، لەم خواوەنـدە دەپاڕێتەوە بەســەر هیتاســپەدا سەرکەوێ و تۆڵەی خوێنی براکەی بکاتەوە و هەروەها ئەستی گەفییە و ئائوو گەفییە و گەندەرۆ لەناو بەرێ. لە ئەنجامی ئەم نزا و قوربانیکردنە، خواوەندی با (ڤەیو) کێرێسـاسـپە بە ئاواتی خۆی دەگەیێ.

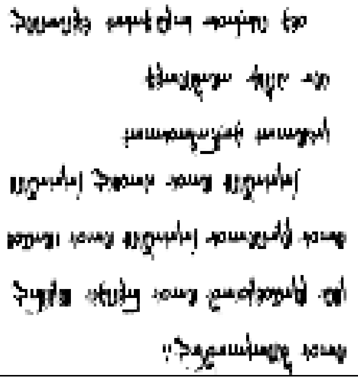	تات ئیەزەتە نەیریمەناو کێرێساسپۆ ئوپە گوذێم ئەپەغژارێم ڕەنگهەیاو مەزداذاتەیاو زەرەنەئینی پەیتی گاتڤۆ زەرەنەئینی پەیتی فرەسپایتی زەرەنەئینی پەیتی ئوپەستێرێنی فرەستێرێتات پەیتی بەرێسمێن پێرێنێبیۆ پەیتی غژارەیەتبیۆ
نزای بۆ ئەو کرد کێرێساسپەی نەریمان، لەسەر گۆمی ئاوپژێنی ڕەنگهای مەزداداو، لەسەر تەختی زێڕین، لەسەر باڵگەی زێڕین، لەسەر ڕایەخی زێڕین، بە بەرسمەنی پانکراوە، لەسەر ژێدەری ئاو.[ڕام یەشت، کەرتی حەفتەم، بەندی ٢٧]	

لەم دەقەدا شوێنی ژیان و زێدی کێرێساسپە ئاماژەی پێدراوە. مـاڵی ئەم پـاڵەوانە لە نزیـک گۆمی ڕەنگهـایە. بەپێی ئەم

گێڕانەوەیە دەردەکەوێ کێرێساسپە خاوەن کۆشکێکی شاهانە بووبێ، چونکە باسی ئەوە دەکا کە بە تەختی زێڕین و باڵگەی زێڕین و ڕایەخی زێڕین ڕازاوەتەوە.

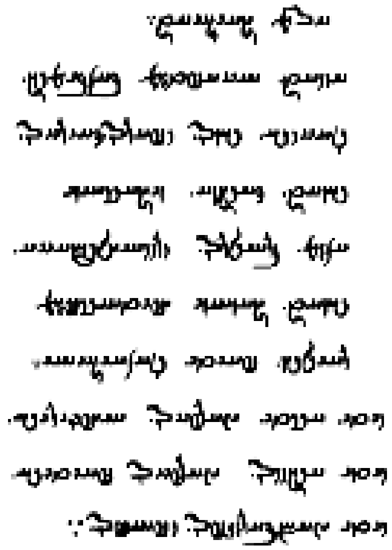	ئەئۆم جەئیذیەت ئەڤەت ئایەپتێم دەزدیمی ڤەیوش ئییۆ ئوپەرۆکەیریۆ ئییەت کەئینە نیجەسانی ئەزێم براترۆ ئورڤاخشەیە ئییەت جەنەنی هیتاسپێم ڕەیڤی پەیتی ڤەزەئیذیای ئویتی ئەستی گەفیۆ ئاهی ئیریش ئویتی ئەئیڤۆ گەفیۆ پەیتیش ئویتی گەئەندەرێڤۆ ئوپاپۆ
لەوی ویا (لێی ویســـت) ئەم ئاواتەم بێنەدی ئەی ڤەیو(با) پڕکار و بەرهەم، ئەم کین(خوێن)ە بســـتێنمەوە هی برای خۆم ئورڤاخشیە، کە ئەم لێیدا(کوشتی) هیتاسپە و بە ڕەوڕەوی ببەستمەوە و فزەی لێببڕم. ئەویدی هەس گەفیۆی ئاهی ئیری، ئەویدی هەس ئەئیڤۆی پیر، ئەیدی گەندەڕۆی ئاوژی. [ڕام یەشت، کەرتی حەفتەم، بەندی ٢٨]	

لەم دەقە و دەقی دواتر بیروباوەڕ و دینی ئەم پاڵەوانە ئاشـکرا دەبێ. لە دەقی ســـەرەوەدا کە لە ڕام یەشـــت کەرتی حەوتەم بەندی ٢٨ وەرگیراوە، ئەم پاڵەوانە نزا و قوربانی بۆ خواوەندی ڤەیو واتا با دەکا. هەروەها لە ئابان یەشـــت کەرتی دەیەم بەنـدی ٣٧ و ٣٨دا جـارێکی دیکە ئـامـاژە بە نزا و پاڕانەوە و قوربـانیکردنی کێرێســـاســـپەی ئەژدیهاکوژ کراوە کە تێیدا ئەمجـارەیـان ئەم پـاڵەوانە نزا بۆ (ئەرێدڤیســـورئەنـاهیتە) خواوەندی پیت و فراوانی دەکا و ســـەت ئەســـپ، هەزار جوانەگا و دە هەزار مەڕی بۆ قوربانی دەکا و لێی دەپاڕێتەوە بەسـەر ئەژدیهای (گەندەڕۆ)دا سـەرکەوێ و لەناوی بەرێ و ئەم خواوەندەش نزا و قوربانییەکانی ئەم پاڵەوانە پەسند دەکا و ئاواتەکەی بەدیدێنێ.

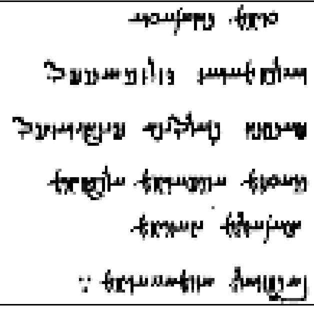	تانم ئیەزەتە نەیریمەناو کێرێساسپۆ پەسنی ڤەرۆئیش پیشینەنگهۆ سەتێم ئەسپەناوم ئەرشنانم هەزەنرێم گەڤانم بەئێڤەرێ ئەیومەیەنانم.
بۆی قوربانی کرد، کێرێسـاسـپەی نەریمان لە واری پیشـینە، سـەت ئەسـپی ڕەسـەن، هەزار گا، دەهەزار مەڕ. [ئابان یەشـت، کەرتی دەیەم، بەندی ٣٧]	

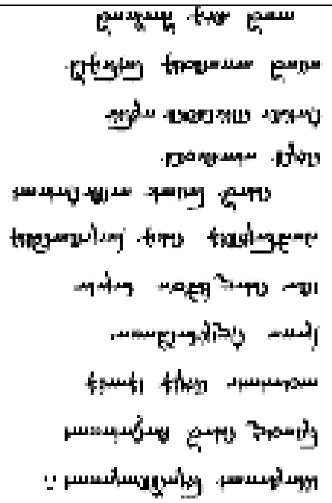	ئائەت هيم جەئيذيەت ئەڤەت ئايەپتێم دەزديمى ڤەنگوهى سيڤيشتى ئەرێدڤى سورى ئەناهيتى ئيەت بەڤەنى ئەيڤىئيەنياو گەئەندەرێڤێم ئيم زەيريپاشنێم ئوپە ئيەئۆ زێئەنتە كەرەنە زرەيە ڤۆئوروكەشەيە ئاتەچانى سيرێم نمانێم درڤەتۆ ئيەت پەثەنەياو سكەرێنەياو ديرەئى پارەياو.
لەوى ويايە(لێ ويســـت) ئەوى ئاوەتەم بێنەدى ئەى پاكترينى بەتوانا ئەرێدڤيســـورى ئەناهيتە، كە بێ وەى و بێ ترس، ئەو گەندەڕۆى زێرين پێ لەناو ببەم لە كەنارى پڕ شەپۆلى زەرياى ڤۆئوركەش، هەڵتەكێنم خانومانى بەهێزى درۆ، لەسەر پانتايى و خراپى و بەرفراوانى پارچەكانى[زەوى]. [ئابان يەشت، كەرت دەيەم، بەندى ٣٨]	

لە بەشى ڤیدەئێڤەداتەى ئاڤێســـتادا جارێكى ديكە ئـامـاژە بەناوى كێرێســـاســـپە دراوە و تێيدا باس لە چارەنووسى ئەم پاڵەوانە دەكرێ كە لەلايەن دێو يـان ئەژديـهـايەكى بەدخوو بەناوى خنەثەئيتى فريو دەدرێ. ئەهريمەنى شـــەڕەنگێز ئەم دێوە يان ئەژديهايەى ئافرانـدوە، ئەم دێوە بەپێى ئاڤێســـتا دەڵەدێوێكى ســـوزانـيـيە و ســـەركەوتووبووە لەوەى كە كێرێساسپە فريو بدا و تووشى ناپاكى بكا.

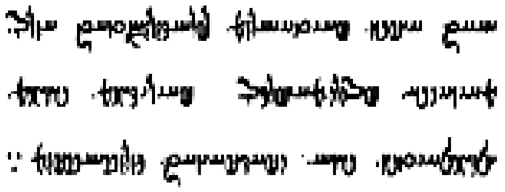	ئائەت ئەهى پەيتيارێم فرەكێرێەنتەت ئەنگرۆ مەينييوش پۆئورو مەهركۆ پەيريكانم ئيانم خنەثەئيتى ئييا ئوپەنگهەچەت كێرێساسپێم.
ئالەم كاتەدا پيرەژنى پيس ئافرێنرا لەلايەن ئەنگرۆمەينيوى پرمەرگ لەسەر شێوەى پەرى هێناى خنەتەئيتى كە كێرێساسپەى بە فريو پەنا دا.[ڤىدەئێڤەداتە، پەرگەردى يەكەم، بەندى ٩]	

لە فرەوەشى يەشـــت، بەندى ٦١دا ئاماژە بە كۆتايى هاتنى ژيانى كێرێساسپە كراوە. بەپێى ئەم بەشـەى ئاڤێستا لاشـەى ئەم پاڵەوانە بەپارێزراوى دەمێنێتەوە و شـــينابێتەوە، چونكە لەلايەن (٩٩٩٩٩) فريشـــتەى پاكيى دەپارێزرێ. بەگوێرەى ناوەرۆكى ئەم دەقە دەردەكەوێ ئەم پاڵەوانە نەمردبێ، بەڵكوو خەوتبێ؛ چونكە لە كتێبى نۆيەمى دينكەرددا ئـامـاژە بەوە دراوە لە ڕۆژى دومـاهى كاتێـك ئەژيـدەهـاكە كۆت و بەنـد هەڵدەتەكێنێ و ناپاكى لە جيهاندا بڵاودەكاتەوە، ســـەرلەنوێ جەســـتەى كێرێســـاســـپە گيانى بەبەردا دێتەوە و ئەم ئەژديها بەدفەرە لەناو دەبا.[دينكەردى نۆيەم، پەرگەردى ١٤، بەندى ٢]

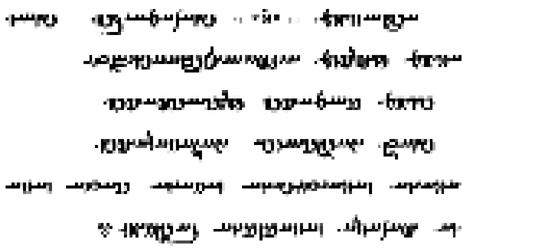	ئەشەئونانم... یەزەمەیدی ئیاو ئەڤانم کێهرپێم ئەیڤیاخشەئییەنتی ئیانم سامەهی کێرێساسپەهی ئیەت گەئیسائوش گەزەڤەرەهی نەڤەچە نەڤەیتیشــچە نەڤەچە ســەتە نەڤەچە هەزارەنگرە نەڤەسێسچە بەئیڤانن.
گیانە پاکەکان ســتایش دەکەین، ئەوانەی بە پەیکەر بێوەیی دەبەخشــن(دەیپارێزن)، هی ســامی کێرێســاســپە، کە هەیتی گێسووی بەگوریزە، نۆ و نەوەد و نۆسەت و نۆ هەزار و نۆجاران دەهەزار بێوەی بن. [فرڤەشی یەشت، بەندی ٦١]	

کێرێساسپە لە دەقی پەهلەویدا

دەقە پەهلەوییەکـان بەشــێوەیەکی وردتر و درێژتر بـاسی ئەفســـانەی ئەژدیهـاکوژی ئەم پـاڵەوانەیـان گێڕاوەتەوە و زۆربەی گێڕانەوەکان تاڕادەیەک وەکوو یەکن و تەنیا لە چەند وردەکارییەکـدا جیاوازن. ئەم جیاوازیانە لەم توێژینەوەیەدا دەســـنیشـــان دەکرێن و دەخرێنەڕوو. لە بنچینەدا ئەم گێڕانەوانە تەواوکەری گـێڕانەوە ئـاڤـێســـتـایـیەکـانی ئەم ئەفســـانەیەن کە لە بنەڕەتدا لە بەشــێکی ئاڤێســتای کۆندا بەنـاوی (ســـوتگەرنەســـک)دا تۆمـار کرابوون، بەڵام ئەم بەشـــەی ئاڤێســـتا لەناوچووە و تەنیا لە کتێبی دینکەردی نۆیەمدا کە پوختەی ســەرجەمی ئاڤێســتای کۆنی تێدا تۆمار کراوە، بەشـــە جیاجیاکانی ســـوتگەرنەســـک بە کورتی باس کراون. چواردەیەمین پەرگەردی ســـوتگەرنەســـکی ئاڤێســـتا تـایبەت بووە بە گێڕانەوەی پـاڵەوانێتی و ئەژدیهـاکوژی کێرێسەسپە. لە خوارەوەدا ئەم پەرگەردە تاوتوێ دەکرێ.

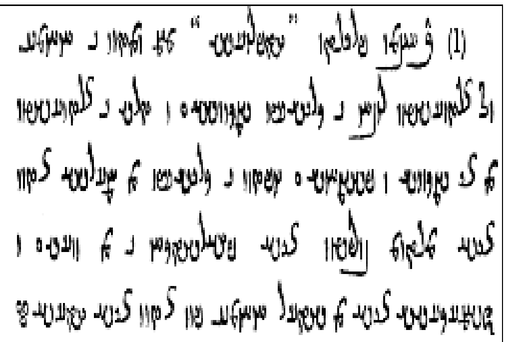	چوارەدمین پەرگەرتی ســـوتگەرنەســـک هەبەر نواندنی ئەهورامەزدا هەچ زەرتوشــتی ڕوبانی کێرێساسپەی سامگرتیگ بی. ترسی زەرتوشت هەچ ئەوی ســـامگرتگی و پەشــیمانی. گوتنی کێرێســـاســـپە هەچ هەمەرێشی‌ـ زەتەنی زیش مەرتوم بژیشـــتن زیش پەهرێتەکانی هەچ ڤیناس. و چەشم ئاکاسیهـ زیش هەچ داتار ئەهورامەزدا پەوان زەتەن زیش ئاتەش.
چواردەیەمین پەرگەردی سـوتگەرنەسـک لەهەمبەر نواندن و پیشـاندانی ڕەوانی سـامگرتی کێرێسـاسـپە بە زەردەشـت. ترسا زەردەشت لەم هەموو سامگرتن و پەشیمانییە. گوتەی کێرێساسپە لەو هێرش و لێدان و پاڵەوانێتیانەی کە بەهۆیەوە خەڵکی ژیان و بەهۆی ئەوە پارێزران لە تاوانباران. ئەوەی بەرچاوە ئەوەیە داداری ئەهورامەزدا بەم کردارە باشـــانەش خانومانی پڕ ئاگری پێ بەخشیوە. [دینکەردی نۆیەم، پەرگەردی ١٤، بەندی ١]	

کێرێســاســپە ئەگەرچی جیهانی ئافرێنراوی لە ئەژدیها و دێوی نـاپـاک پـاراســـتووە، بەڵام بەهۆی بێڕێزیکردن بە ئـاگر و ئـاوێتەبوون لەگەڵ دەلەدێوی خنەتەئیتی بە ئاگری دۆزەخ سزا دراوە. لەم پەرگەردەی دینکەرددا ئـامـاژە بە دیـداری زەردەشت و کێرێساسپە کراوە. زەردەشت لە گەشتێکی ڕۆحی لە چەشـنی میعراجدا بەرەو ئاسـمانەکان و بارەگای یەزدان و دواتر بەهەشـــت و دۆزەخ دەڕوا. لەم گەشـــتەدا چاوی بە ڕەوان و گیانی ماندوو و پەرێشـان و پەشـیمانی کێرێسـاسـپە دەکەوێ. ئەم پـاڵەوانە بە ژمـاردنی کـردەوە بـاش و ئەژدیهـاکوژییەکانی بۆ زەردەشـــت، تکای لێـدەکـا، لای ئەهورامەزدا نێوەنـدگیریی بۆ بکا بەڵکوو لە سزای دۆزەخ ڕزگاری بێ و ڕەوانەی بەهەشت بکرێ.

<table>
<tr>
<td>٢- وە بوهەیستتنی کێرێساسپە هەچ ئەهورامەزدا کوو ئی پهەریم ئەهوان پەوان کوو کرتاریە هامتیە کوشتن گەز سروبەر و ستەمیەی ئەوی پیتیەرکی. و هەمتیە کوشتنی گەندەرێوی زەئیری پاژنانی شکەپتیە ئەوی درەوژن. و هەمتیە زتەن هون نیوشەکی نیڤیکان دەشتانیکان، و گران ئەنیکیهی و ڤیژەندی ئەویشان. هەمتیە ڕامینیتنی تکیژی واتی هەچ گیهان زیانیە ڕاوەنەر و ئەوی دێمان سوتی داینوانتی. و پەوانیژ کوو ئی ئامەت دەهاک هەچ بەند هەرژەگ ڤەکرتن ئی پەوان مرنژاندنی گیان هەمبەر دبوریتن و داو ئەوێسیانیتی گریتن ئەوی هەوستینیت و پەوان وانیتەنی ئەوی کەبد ئاووژ درەوژن ئەوی گیهان دام فراژدەت.</td>
<td>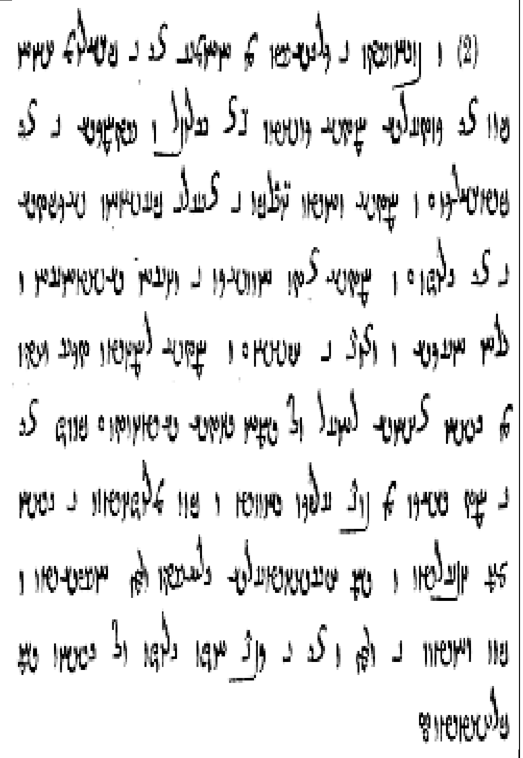</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">ویستی کێرێساسپە لە ئەهورامەزدا کە بهێڵە ئەهوەن ببمەوە (ئاسوودە ببم) بەهۆی ئەو کرادارانەی کە کردوومە وەکوو کوشتنی ئەژدیهای سروبەری و کۆتایی هێنان بە ستەمی ئەم بەدکردارە و هەروەکوو کوشتنی گەندەرۆی زێرین پاژنە کە هەڵشکافترا ئەم درۆزنە، و هەروەکوو لێدانی خوێنمژانی نەوەی دەشتانی و کۆتایی هێنان بە ناپاکی و بەدکاری ئەوان. هەروەها ڕامکردنی باهۆز (تیژی با) کە زیانەکەیم لەسەر جیهان ڕاونا و ئارامم کردەوە تاکوو سوودی بۆ دێ و نیشتمان هەبێ. هەروەها بەوانەش کە ڕۆژێک زوحاک لە بەند وەدەبێ و بۆ مراندن و لەناوبردنی جیهان دێ و داو هەڵدەواسێ و ئەو [کێرێساسپە] هەڵدەستێنێتەوە و بەم چەشنە ئەو پیسە دژوونە درۆزنە پەلاوێژ دەکا و ئەم جیهانە ئاسوودە دەکاتەوە. [دینکەردی نۆیەم، پەرگەردی ١٤، بەندی ٢]</td>
</tr>
</table>

لە کتێبێکی دیکەی پەهلەوی بەشێوەیەکی دوور و درێژ ئەژدیهاکوژی کێرێساسپە تۆمار کراوە. ئەم کتێبە بەشێوەی دەسنووس بە ژمارەی (م. او. ٢٩) لە کتێبخانەی زانکۆی شیراز پارێزراوە. بەشی یەکەمی ئەم کتێبە لە لاپەڕە (٢ تاکوو ٢٢) سەبارەت بە دیداری زەردەشت و ڕەوان کێرێساسپەیە. هەمان ئەم دیدارەی لە کتێبی دینکەردی نۆیەمدا خرایەڕوو، بەڵام لەم کتێبەدا ڕووداوەکان بە وردەکارییەوە گێڕدراونەتەوە. لەم کتێبەدا گفتوگۆی نێوان زەردەشت و ئەهورامەزدا و ئیزەدەکانی دینی زەردەشتی وەکوو نواندنێکی شانۆیی خراوەتەڕوو. لەم دیمەنەدا ئەهورامەزدا لە زەردەشت دەپرسێ ئایا دەخوازی ڕەوانی چ کەسێک لێرەدا ببینی کە بەڕای تۆ لە هەموو کەسێک باشتر و چاکترینە؟ زەردەشت دەڵێ: ڕەوانی کێرێساسپە. داواکاری زەردەشت پەسند دەکرێ و ڕەوانی ئەم پاڵەوانە لە بەردەمی ئامادە دەبێ. لە ئەنجامی گفتوگۆی نێوانیان کێرێساسپە بە مەبەستی لێخۆشبوونی یەزدان سەرجەم کردەوە پاڵەوانێتی و ئەژدیهاکوژییەکانی خۆی بۆ زەردەشت دەگێڕێتەوە و داوای لێدەکا، وەکوو نێوەندگیر پاوانی بۆ بکا کە ئەهورامەزدا لە تاوانەکانی خۆشبێ و لە دۆزەخ دەریبێنێ و بە بەهەشت شادی بکا. ئالێرەوەیە کە ئەم ڕووداوانەی لە ئاڤێستادا بەشێوەی کورت و پوخت گێڕدراونەتەوە بە تێروتەسەل دەگێڕدرێنەوە و دیمەنەکانی ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی و گۆڕەپانی شەڕی ئەم پاڵەوانەمان بۆ ڕوون دەبێتەوە.

<table>
<tr>
<td>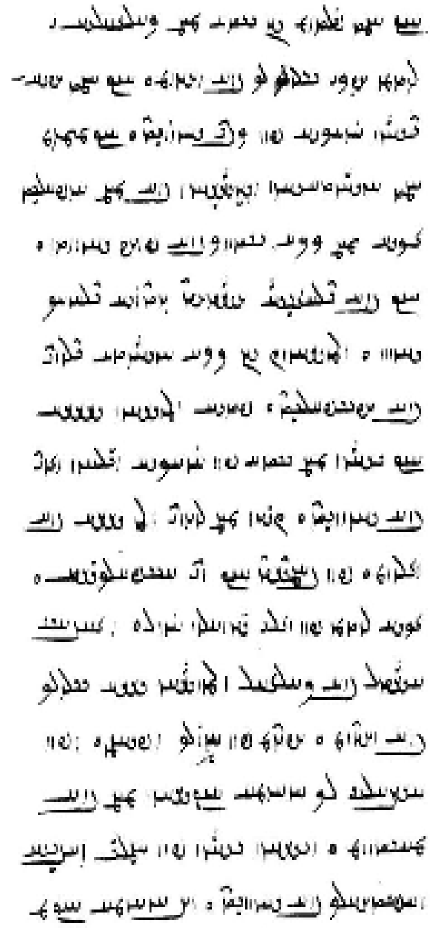</td>
<td>كوو پرەتوم هەنـدور گیتیـگ كـارژاری لەتەگی ئەژیـكی سرووەرەک بـیەكەیـیم. كـوو ئەمیـت هەژیش داهینی ئەنـاگـاهی پەت كرێـت وەس بویـت. كوو چمیـک ئەمیـت ئومەرتیمـان و ئەسـپـان بیەئوبەئـاریـت ئەویش هەبەر ددان سـتونەگ بیەڤیراز بوویـت. كوو بیە درێژیش هەشـتات بەژنیە درێژیک ئەویت. ئەویشـان هەندۆر ددان ئومەرتە دروێد بیەهەسـپاریت. پەتیش ئەویشـان ئەژییە كوو داهینی هەبەر گیتیگ پەت ئەناگاهی و گیران ئوژەن بیەئوبیت. چیوون هەبەر ریپریـت ئەوی ئەژییە بیەئووەم. پەت بامیتات كوو تا ئێیەبارەگانی. ڤەتو ئەبەگ پەت ئورزی گەئوسـەری هوێنەر و زەرییـگ ئەیشـتەر بـیەكـارژاری ئەویشـان ئەژیـیە سرووەرەگ بیەئوبیتم. ئەپـدەم پەت هونەریكی خوێش و پەت هەیـاریـكی تـوو ئەهـورامەزدا كووشـان هەبەر بیەمەرینم. و گیهـانی داهینی پەت ئەمەرگ و ئەبـیـش و ئەپەتـیـارەک بیەئوویت.</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">كە بەری هەموو شـت لەناو جیهان شـەڕ لەتەک ئەژدیهای سـەروبەر (سـەربەقۆچ) بكەم. كە بەهۆی ئەوەوە داهێنان(ئافراندن) زۆر خراپی و كرێتی بەخۆیەوە بینی. كە چۆن هات و خەڵک و ئەسـپەكانی قوودا. ددانەكانی ئەو هێندەی ئەسـتووندەیەک هەڵكشـابوون. كە درێژییەكەی هێندەی هەشـتا بەژن درێژ بوو. بە ددانەكانی خەڵكی دەدڕی و دەیهاڕین. بەهۆی ئەم ئەژدیهایە ئافراندنی گیتی لە ترس و خراپییەكی گراندا بوو. چۆن ڕووبەڕووی ئەو ئەژدیهایە بوومەوە، لە بەرەبەیانییەوە تاكوو ئێوارە، وەها بەوی گورزی سەرەگای خوێنین و ئەشتەرەی زێڕین شەڕی ئەو ئەژدیها سـەربەقۆچە بكەم، تا ئەودەم بەهۆی هونەری خۆم و هاریكاری تۆ ئەی ئەهورامەزدا وەهای بكوژم كە جیهانی ئافرێنراو بێ مەرگ و بێوەی و بێ دوژمن بمێنێتەوە. [م. او. ٢٩، ٦]</td>
</tr>
</table>

لێرەدا كێرێسـاسـپە یەكەمین ڕووداوی پاڵەوانێتی و ئەژدیهاكوژی خۆی دەگێڕێتەوە و تێیدا باسی زیان و كاولكارییەكانی ئەژدیهایەكی ژەهرڕێژن و مەترسیدار بەناوی سروبەر دەكا. سروبەر لە دەق پەهلەویدا شـێوەی گۆڕاوی سرەڤەری ناوە ئاڤێستاییەكەیە. مانای ئەم وشەیە بریتییە لە سـەربەقۆچ یان شـاخدار كە مەبەسـت لێی ئەژدیهای شـاخدارە. كێرێسـاسـپە لە گێڕانەوەی ڕووبەڕووبوونەوەی خۆی لەگەڵ ئەژدیهای سەربەقۆچ وەسفی سیمای تۆقێنەری ئەم ئەژدیهایە دەكا كە ددانەكانی یندەی ئەسـتووندەیەک گەورە بوون و بەژنی هێندەی هەشـتا بەژنی مرۆڤ درێژ بووە. وەسـفی سـیمای ئەم ئەژدیهایە لە دەقەكاندا لە ڕووی وردەكارییەوە تاڕادەیەک لەگەڵ یەكدیدا جیاوازن، بەڵام بەشـێوەیەكی گشـتی لەسـەرجەمیاندا توانراوە سـیمای تۆقێنەری ئەم ئەژدیهایە وێنا بكەن.

کوو ئەمین هەنـدۆر گـیتی پەت کـارژاری لەتەگی ئەژیبە بیەکرتم کوو کە هەنـدۆر ئـاپیسـتـاک ئەوی ڕای گەنـدەرۆبی زەریە پاشـنی ناو کریتییەیتن. کوو زەریەپاشـنی ئەو ئەوێـت کە مـانی ئەویشـــان پەت زەریـا ئەوێت. کوو ئەبەر پەت زەریا لینگی ئەوێت و هەمانەگ ئیش و دەسـتانی ئەویشـان پەت گوبرەی ئاسـمان ئەوێت کوو پەت ئاوی زەریا بیە هەبەر هویشکی ئاماتیەت،	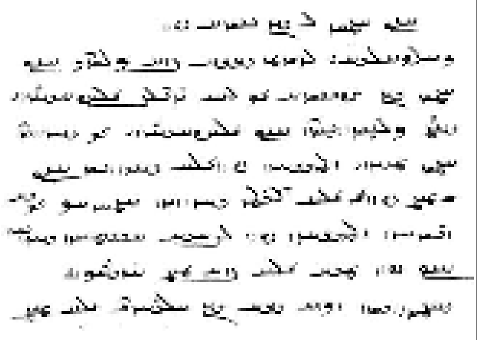
کە من لە جیهاندا لەگەڵ ئەژدیهایەک شـەڕم کرد کە لە ئاڤێسـتادا بە ناوی گەندەڕۆی زێڕین پاژنە ناسراوە. زێڕین پاژنە ئەوەیە کە شوێنی مانەوەی لە زەریایە، ئاوی زەریا هەتا پێی ئەو دەبێ و هەروەها دەستەکانی لە گەورەبیدا هێندەی ئاسمانە و کە لە ئاوی زەریاوە دەستی بەرەو وشکایی دەگا. [م. او. ٢٩، ٧]	

دووەمین شـەڕی کێرێسـاسـپە لەسـەر زمانی خۆی بەپێی دەق ئەم دەسـنووسـە، لەگەڵ ئەژدیهایەک بووە کە لە ئاڤێسـتادا بە گەندەڕۆی پاژنە زێڕین ناوی هاتووە. ئەم ئەژدیهایە لەناو زەریادا ژیاوە و زۆر گەورە و زەبەلاح بووە و کاتێک لە قووڵترین شوێنی زەریا لەسەر پێ ڕاوەستاوە، ئاوی زەریا تەنیا هەتا لینگی هەڵدەکشا و لە ناوەڕاسـتی زەریاوە دەسـتی بە کەنار ئاوەکان ڕاگەیشتووە.

و ئوکاتەنگاو هەندۆر ئەلێواری زەریە ئەبەر توخمیەی ماسـیە بیەئویگرتن، هەبەر ڕۆشـنی هووەری پەت ئەپرژنیـت و هەبەر دەخویتن و هەچ ئەژ ئەو بیە گیهان هومەرتمان بیەئوگریت. کوو هەک ئیوەک بـار دوازدە مرۆی خواریـت. پەت ئاسـانتر بیەئوزەریت و گەئوسـپەندان ڕای. ئ میژ ئەمـویـریـت ئەنـد کـوو پەت داهـیـنی ئەهورامەزدا مرۆی و گەئوسـپـەنـد پەت هەچ واکی ئەو ئەژیبە ژیوەندەگی نەشـایتن بردن. کوو پەت هەمانەگ هەچ ئەویشــان ئەژیبە، وەس گەناکی ئەبویێت، ئەبەر پەت ناو چەشـــتی ڕای گوپتی ئەیتی. کوو پەت لەتەگ ئەوی گەندەڕۆب ئەژیبە کـارزار کەئیـیم، هەبەر ئەیـاریـهی تـۆ ئەهورامەزدا و ئەهمارسـپـەنـدان یش لەتەگ، کووم نۆ ڕۆیـچ و نۆ شەویە هەندەرگاڤی ئوشبام کوو بیە بەندی کەڤان هەبەر هەر دوو دەسـت بیە ئوگیرم، کوو هەچ ئەویگاف وەدفرژامی ئەژیبە بیە ئوزری گران ویم و ستو بیەئوینم.	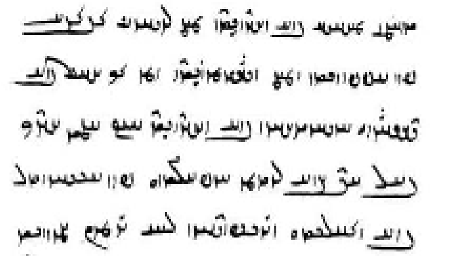
ئەوکاتەی لە لێواری زەریا خەریکی ماسی گرتن دەبێ، بە تینی تیشـکی خۆر ماسـییەکە دەبرژێنێ و دەیخوا. دوای ئەوە خەریکی گرتنی خەڵکی جیهان دەبێ. کە ئەگەر بە یەک جار دوازدە مرۆڤ بەیەکەوە بخوا، ئاســانتر هەرسی دەکا هەروەها گا و مەڕومالاتیش. ئەوەشــیان گوتووە کە لە	

جیهانی ئافرێنراوی ئەهورامەزدادا مرۆڤ و ماڵات لە ترسی ئەم ئەژدیهایە ناتوانن بژین. بەهۆی ئەم ئەژدیهایە کاولکارییەکی زۆر بەدیهاتووە کە بەناو ئەم زیان و کاولکاریانە باس کراون. لەگەڵ ئەم گەندەرۆیە ئەم ئەژدیهایە شــەڕ دەکەم بە هـاریکاری تۆ ئەی ئەهورامەزدا و پشــتیوانی فریشــتەکان، نۆ شــەو و نۆ ڕۆژ لەکاتی ئاســۆی بەرەبەیان، بەندی کەمان بە هەر دوو دەســتم دەگرم کە لەم کاتەوە ئەژدیهای بەدەنجام بەم گورزە گرانە پڕ ترس و دڵەڕاوکێ دەکەم و لەناوی دەبەم. [م. او. ٢٩، ٨]

گەنـدەرۆی پـاژنە زێڕین ئەژدیهـایەکی مەترســیدار بووە و کاولکارییەکی ڕادەبەدەری لەسەر زەوی کردووە. کێرێساسپە بۆ ماوەی نۆ شەو و ڕۆژ دەستەویەخەی ئەم ئەژدیهایە بووە تاکوو دواجار توانیویەتی بە یارمەتی یەزدان و بە هێزی بازوو و توانســتی خۆی لێیبدا و بیکوژێ و جیهان لە شــەڕی ئەم ناپاکە ئاسوودە بکا.

<table>
<tr><td>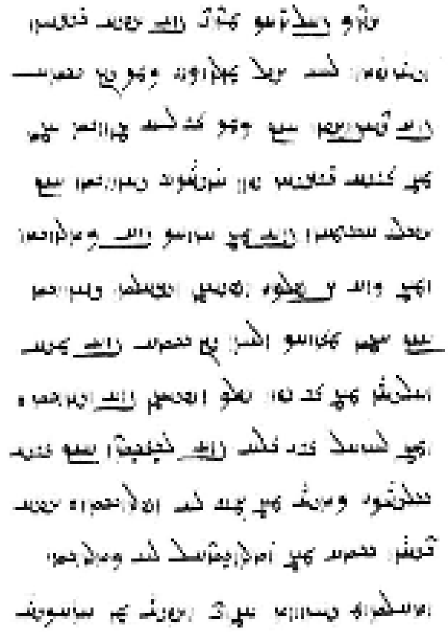</td><td>ئیوک بـار گەنـاگ مینوگ بیەئوش گێهـان ویشــوپـتن ڕای هەبەر، مەروغەکی کەمەک هەندۆر گێتی بیەدایتی. کوو کەمەک ئەوی ڕای ئەمروویت کە هەبەریش گێهان پەت هویشــکی ئیبویێت، کوو ئەژێری ئاسمان بیەهەبەر هەواگ بیەمیەنیێـت و هەبەر هەر دوو پەرکی خویش ویدارەت ئەبویێت. کووکە میزناگی واران هەندۆر گێتیگ بیە، ئاوی واریشــن هەبەر ئەوی پەت پەرکی خویش بیەئویێت و دووبار ئەوی زەریای بیەرێژیت، کوو ئیش سروشــکی کتەیش هەبەر زەمیـگ نەئوپرێژەت. هەژیش داهینی گیتیـگ هەبەر پایەتار نەمیەنیێت، و تەراتیم ئویەوەنت.</td></tr>
<tr><td colspan="2">یەک جـار ئەهریمەنی بۆگەن بۆ ئـاژاوەنـانەوە لە جیهـان، مەلی کەمەکی لە جیهـان خوڵقـاند. کەمەک بەوە دەگوترێ کە بەهۆی ئەوەوە جیهان وشک دەبێ، چونکە لە ژێر ئاسمان لە هەوادا دەمێنێتەوە و هەر دوو باڵی خۆی واڵا دەکاتەوە. تا کاتێک هەوری باران بەســەر گێتیدا بباری، ئاوی باران بە هەر دوو باڵی خۆی بگرێ و دووبارە بۆ ناو زەریا هەڵیرێژێتەوە، بە چەشنێک کە لێی سروشــک(دڵۆپێک)ی بچووکیش بۆ ســەر زەوی نەپرژێ. تاکوو بەهۆی ئەوە ئافرێنراوانی گێتی پایەدار نەمانەوە و تەڕاییان تێدا نەمایەوە و لەناو چوون. [م. او. ٢٩، ١٠]</td></tr>
</table>

لەم بەندەدا ڕووداوی دەرکەوتنی ئەژدیهایەکی باڵدار بەناوی مەلی کەمەک گێڕدراوەتەوە. ئەم مەلە نەگریســە لەلایەن ئەهریمەنەوە بە مەبەستی وشک کردن و کاولکردنی زەوی و لەناوبردنی مرۆڤ بوونەوەران و ئافراندنی یەزدان خوڵقێنراوە. ئەم ئەژدیهایە هۆکاری دروســتبوونی وشــکەســاڵی بووە و لەڕێگەی باڵە فش و گەورەکانی توانیویەتی ڕێگە لە گەیشــتنی ئاوی باران بۆ ســەر زەوی بگرێ و بەم چەشــنە ژیان لەســەر زەوی تووشی گرفـت دەبێ و مرۆڤ و گیـانـداران و دار و درەخت و ڕووەک بەهۆی ئەم وشــکەســاڵی و بێ ئاوییە قڕ دەبن و لەناو دەچن. لە کۆتاییدا کێرێســاســپە بۆ ماوەی حەوت شــەو و ڕۆژ ئەم باڵندە نەگریســە تیرباران دەکا و لە ئاســمانەوە دەیپێکێ و دەکەوێتە ســەر زەوی و بە گورزە گرانەکەی لە کەلەی ســەر و دنۆکی دەدا و تێکی دەشــکێنێ و لەناوی دەبا.

ئویش هەچ گەنیگی وەس کوو پەت ناو چەشتی ڕای گوپتەئیتەنت کوو کە هەمەگ وار و جۆگی ڕۆیتیە پەت هویشک بیەبویێت هەنت، ئەپزوونیگی مینوگی ئەهورامەزدا کوو کە ئازاتیی نیەئەبویێت کە هەمبەر مەروغەکی کەمەک بیەمرەئینیت. ئەڤگاف خەپ هەبەر ئەتیری نیوار بیەئوگیرم، ئورپورِی کەمەک مەروغەکی ئوروئیم و لەتەگ هەفت رۆژ شەڤان کارژاری ئەویشان بیەئییێم. هەمانەگ کوو پەت واران بیە ئاو وارێت، پەت هەمیژ ئەوێنەگ ئەتیر بیەواریم. هەبەر نیورۆج گاڤ کو هەر دوو پەرەگی ئەویشان و ئویش بیەنگوتم کوو بیە تەنی مەری بەستەک هەمانەگ و هەبەر ئەژیرەگ زەمیگ بیەپتیتەنت. ئەویش وەس هومەرتانی گیتیگ ویسەند، هەنیک هەبەر هەژێر مەری ڤیشوپتەنت. کوو پاش هەمان گاڤ نیزیکی ئەوی بیەبویێم، ئویش پەت مینکاری ئەویشان هەبەر ئورزی گەئوسەری هوێنەر بیەمرەیتینم داهینی ئەبیش و ئەمەرگ و ئەپەتیارەگ بیەئوبیت.	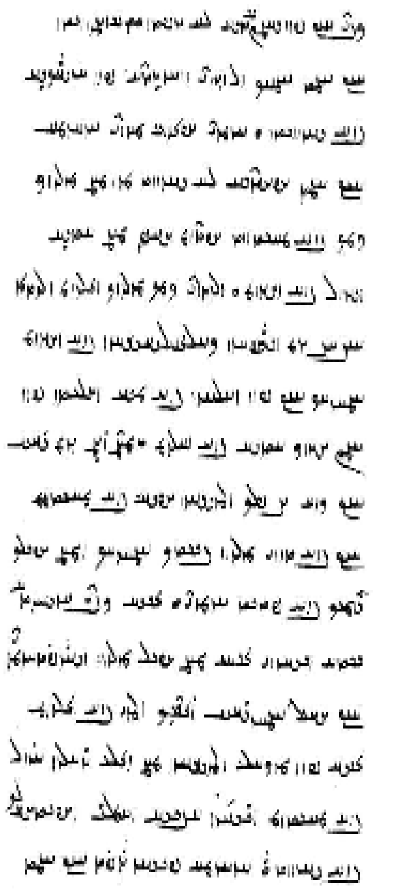
و خراپییەکانی ئەو زۆر بەناو گێردراونەتەوە کە هەموو وار و نیشتمان و جۆگەی ئاوەڕێ وشک بوونەوە. ئەی مینوی فراوانی و بەپیتی ئەی ئەهورامەزدا، بەهۆی ئەوەی کە ئازایەک نەبوو بتوانێ مەلی کەمەک بکوژێ، لەم کاتەدا قەفی تیر دەگرم و لەناو کەوان دایدەنێم و بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی مەلی کەمەک دەڕۆم و لەگەڵی حەفت ڕۆژ و شەوان شەڕ دەکەم. هەروەکوو چۆن باران دەبارێ، ئەوهاش بەوێنەی باران تیر دەبارێنم. لە گاڤی نیوەڕۆدا وەها هەر دوو باڵی ئەو دەئەنگێوم کە بە تەنی ئەوی مەلی ببەستمەوە (واتا بەهۆی بارانی تیرەوە باڵەکانی بە لاشەی دەدرووم) و بەرەو زەوی دایدەکەوێنم. ئەویش مرۆڤێکی زۆری جیهان کوشتووە، هەندێکیش لە ژێر ئەوی مەلی پان دەبنەوە. لە هەمان کاتدا لێی نزیک دەبمەوە، ئینجا لە دنۆکی ئەو دەدەم بە گورزی سەرکەگای خوێنین و دەیکوژم و ئافراندنی [یەزدان] بێوەی و بێ مەرگ و بێ زیان دەکەم.[م. او. ٢٩، ١١]	

لە کتێبی (گێڕانەوەی پەهلەوی)دا سەرجەمی ئەم ئەفسانانە هەر وەکوو دەسنووسی (م. او. ٢٩) گێڕدراونەتەوە. هەرچەندە لە وەسفکردنی دیمەنی شەڕی نێوان کێرێساسپە و ئەژدیهاکان و وەسفکردنی سیمای ئەژدیها و ڕادەی مەترسی و کاولکارییەکاندا هەندێ جیاوازی بەدیدەکرێن؛ بەڵام بەشێوەیەکی گشتی لە ناوەڕۆکدا تەواو لێک دەچن و ڕووداوە سەرەکییەکان وەکوو خۆیان پارێزراون. لە خوارەوەدا گێڕانەوەی ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی کێرێساسپە بەپێی کتێبی ڕیوایەتی پەهلەوی دەخرێتەڕوو و لە کۆتاییدا سەرجەمی ئەم گێڕانەوانە یەکدەخرێن و گێڕانەوەیەکی ورد و تەواوی ئەم ئەفسانانە پێشکەش دەکرێن.

لە (گێڕانەوەی پەهلەوی)دا ئەفسانەی ئەژدیهاکوژی کێرێساسپە هەروەکوو کتێبی نۆیەمی دینکەرد و دەسنووسی (م. او. ٢٩)دا لەسەر زمانی خودی پاڵەوانەوە گێڕدراوەتەوە. لەم کتێبەشدا کێرێساسپە لە کاتی دیداری لەگەڵ زەردەشتدا بە مەبەستی بەزەیی پێداهاتنەوەی ئەهورامەزدا سەرجەم کارە باشەکانی خۆی کە بریتیبوونە لە کوشتن و لەناو بردنی ئەژدیها و هێزە ئەهریمەنییەکان لە سەردەمی ژیانیی، بۆ زەردەشت دەگێڕێتەوە تاکوو بەم چەشنە لە یەزدان لێخۆشبوونی بۆ وەربگرێ و لە دۆزەخ ڕزگاری بێ.

<table>
<tr>
<td>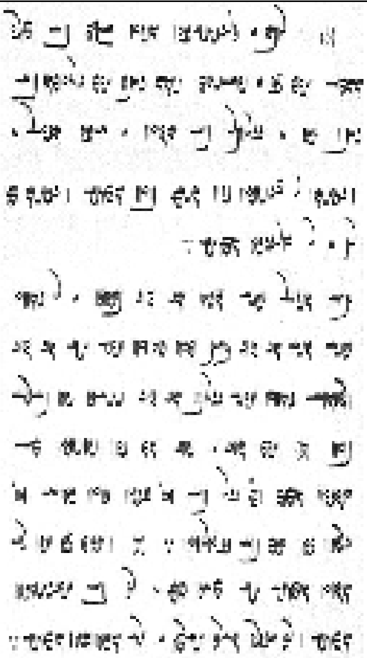</td>
<td>روبانی کێرێساسـپە گوپت کوم بیەمورژ ئەهورامەزدا و ئەزم ئانم پەسـنە ئەهوان دبییە ئەزم گەرتمان بیەدییە، ئەز ئی سـەروەر بیەئوژتم ئەوی ئەسـپ خوەری مرۆ خوەری ئەوی ددان هەند چەند بەژنکی من هەبیت ئەوی گوێچک هەند چەند چاردە نمەت هەبیت ئەوی دیە هەند چەند ئورتەنی هەبیت ئەوی سروب هەند چەند شـاخی پەت باڵا بیت. ئەزم چەند نیو ڕۆج پەت پیشـتی هەمی تەژیتیم تاکوم سـەر بیەئودەسـت کرتم، گەتویێ ئو گەرتنی ژەتم بیەئوکوشـتم. و هەکەم ئەویم ئەزی نەئوژەتمە ئیش ئەوی هەمیگ دامی تو بیەهەپشینیت و ئیەو تو هەگریز چارەکی ئەهرمەنی نەهیتانستی ئی.</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">ڕەوانی کێرێسـاسـپە گوتی کە بمبوورە ئەهورامەزدا و بە من بدە ئەوەی پەسـند و ئەهوەنە، گەردومان(شـوێنێک لە بەهەشـتە) بە من بدە، بەهۆی ئەوەی من سروبەرم کوشـت ئەو ئەسـپ خۆر و مرۆڤ خۆرە، ئەوەی ددانی هێندەی چەند بەژنی من گەورە بوو. ئەوەی گوێچکەکانی هێندەی چواردە جاجم دەبوو. ئەوەی چاوی هێندەی چەند چەرخ گەورە بوو. ئەوەی قۆچی هێندەی چەند شاخ(لقی دار) گەورە بوو. من نیو ڕۆژ لەسەر پشتی بەردەوام [ئەسپم] تاو دا، تاکوو توانیم سـەری بگرمە دەسـت و گورزێکم لە گەردنی وەشـاند و کوشـتم. ئەگەر من ئەوم نەکوشـتبا، ئێسـتا ئەو هەمووی ئافرێدەی تۆی هەڵوەشـاندبۆوە و بەم چەشـنە تۆ هەگیز نەتدەتوانی چارەی ئەهریمەن بکەی. [Dhabhar, 1913: 66-67]</td>
</tr>
</table>

پێشتر ئاماژە بە هەندێ جیاوازی لە وردەکاری گێڕانەوەی ئەم ئەفسانانە کران. بۆ نموونە لێرەدا لە کاتی وەسفکردنی ئەژدیهای سروبەردا کێرێساسپە دەڵێ: ددانەکانی هێندەی چەند بەژنی من گەورە بوون، گوێچکەکانی هێندەی چوار جاجم دەبوون. لەم دەقەدا بە مەبەستی گەورە پیشاندانی ئەم ئەژدیهایە ئاماژە بەوە دراوە کە ماوەی نیوڕۆژ کێرێساسپە لەسەر پشتی ئەم ئەژدیهایە ئەسپەکەی تاو داوە تاکوو گەیشتووەتە لای سەری و بە گورز لێیداوە و کوشتوویەتی.

<table>
<tr>
<td> </td>
<td>کێرێساسپی گوپت کوو ئەهورامەزدا ئانم پەسنو گەرتمانم دبییە چیم گەندەڕۆ بیەئوژەتم کەش پەت ئێک بار دوازدە دێیە بیەئوجووت. کەئەم هەندۆر ددانی گەندەڕۆ بیەنیگاریتم هەش مەرتومی میرتەگی هەندۆر ددان هەگەستی ویستاتن. ئەویش ڕیئیشی من وەگرت، ئەویش بیە زەریا کشانیت ئیەم ئیمان نۆ ڕۆچ و شڤان هەندەر زەریا کارژار کشایت و چکۆ هەچ گەندەڕۆ پەیتیەویتر هەبیتیم. ئەزم تێی پەی گەندەڕۆ گریتم و تاک سەر چەرم بیەئیختم و دەست و پەیی گەندەڕۆ پەتەش بەستم و بە زەریا بیەئوبەرکشیتم و بیە ئاخروەرگ هەسپارتم. ئەزم پازدە ئەسپ کوشت و ئوخوارتم. و پەت سایەکی ستوور بیەخەفتم و گەندەڕۆ ئاخروەرگی دۆستی کشیت و ئویش هەژەنی من کشیت ئویش باب و دایکی من کشیت. و هەمیگ هومەرتم من هەچ خەوم گوهرایەنیتن و هەستامەئیم و هەر گامی هەزار گام بیەئویشتم هەژی هەچ پەیی من بیەئویشتم هەری جێش پێکەپت هەژش ئاتەخش هەندۆر هەرژەستی بیەئۆ زەریا ئوزەریتم ئویش وەگرتم و بیەئوژەنیتم.</td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">کێرێساسپە گوتی کە ئەی ئەهورامەزدا ئەو گەردومانە پەسەندەم پێبدە، چونکە گەندەڕۆم کوشت کە بەیەک جار دوازدە دێی هەڵلوشی. کاتێک لە ناو ددانەکانی گەندەڕۆم ڕوانی، هێشتا مرۆڤی مردوو بە ددانەکانی هەڵواسرابوون. ڕیشی منی گرت و بەرەو زەریا ڕایکێشام و بەم ڕەوشە نۆ ڕۆژ و نۆ شەوان لەناو زەریا شەڕ ڕایکێشا(خایاندی) و چونکە من لە گەندەڕۆ پەیتر (بەهێزتر) بووم من بنی پێی گەندەڕۆم گرت و تاکوو لای سەری، چەرمەکەیم هەڵکێشا و دەست و پێی گەندەڕۆم پێ بەستەوە و بۆ ناو زەریا ڕامکێشا و بە ئاخوروەرگم (میرئاخوور) سپارد. پازدە ئەسپم کوشتەوە و خواردم و لە ژێر سێبەری ئەسپەکەم خەوتم و گەندەڕۆ ئاخورەوەرگی هاوڕێمی ڕاکێشا و ئەو ژنی منی ڕاکێشا، ئەو باب و دایکی منی ڕاکێشا. خەڵکی هەمووی منیان لە خەو وریاکردەوە و هەستامەوە و هەر هەنگاوێکم کردە هەزار هەنگاو، هەر لە هەر شوێنێک پێم دادەنا بەهۆی هەنگاوی من ئاگری لێهەڵدەستا، بەرەو زەریا ڕۆیشتم و ئەوم گرتەوە و کوشتم.[Dhabhar, 1913: 67-68]</td>
</tr>
</table>

گێڕانەوەی کوشتنی گەندەڕۆی پاژنە زێرین لەم دەقەدا زۆر سەرنجڕاکێشە و تێیدا ڕووداوەکە بەچەشنێک دەگێڕدرێتەوە کە لە دەقەکانی پێشتردا باس نەکراوە. ئەمەش بۆ ئەم کاتە دەگەڕێتەوە کە گەندەڕۆ پەلاماری کێرێساسپە دەدا و ڕیشی دەگرێ و بۆ ناو زەریا ڕایدەکێشێ، هەروەها هاوسەر و دایکوباوک و میرئاخووری هاوڕێی کێرێساسپە بەدیل دەگرێ.

<table>
<tr>
<td>کێرێســاســپە گوپت کوو ئەهورامەزدا وەهیشــت و گەرتومان بیەدەبیم چیم رەییگەر بترونیتم کە پەت تەن ئیتون برند بیەوەند ئی هەمیگ ئامای هێشتنت هومەرتومان پەت هەنی شــائیتن کوو ئەویشان هەژێر ستێر و مانگ ئەویشان هەژێر گوێچ خوەرشــێت ئیرۆیتن. ئەویشــان ئاڤی زەریای تاک ئو شــنۆگ ئەبوئیت. ئەویشــان من تاک ئو زینگ بوویتم ئەزم پەت زینـگ بیەئوژەنیتم ئەویشــان ئێخســتم و ئەویشــان کوڤی پەت زەمیگ شــکســتن. ئەزم هەکەرم ئێخستی رەییگەر نەئوژتم هەنگرۆ هەبەر دامی تو پادیشای بووتیە.</td>
<td> </td>
</tr>
<tr>
<td colspan="2">کێرێساسپە گوتی ئەی ئەهورامەزدا بەهەشت و گەردومانم پێ ببەخشە، چونکە ڕێگرەکانم تاراند کە بە تەن و جەسـتە، وەها بەرز و گەورە بوون کە لە کاتی هاتن و چووندا خەڵکی پێیان وابوو کە ئەســتێرە و مانگ لە پەن گوێی ئەودا دەردەکەون و وندەبن. ئاوی زەریا هەتا ئەژنۆیان بوو. من تاکوو زینگ (گۆزینگ)یان بووم. من لە گۆزینگیانم دا و ئەوانم هێخســت و بەهۆی کەوتنیان بۆ ســەر زەوی کێوەکانیان تێکشــکاند.ئەگەر من ئەم ڕێگرە نەخســتراوانەم نەکوشــتبایە، ئەنگرۆمینو(ئەهریمەن) لەسەر ئافرێنراوی تۆ پاشایەتی دەکرد. [Dhabhar, 1913: 69]</td>
</tr>
</table>

کوشــتنی ئەم ئەژدیها ڕێگرانە دەکرێ لەگەڵ کوشــتنی ئەم پاڵەوانانە بەراورد بکرێن کە لە زامیاد یەشت کەرتی شەشەم بەندی ١٤دا ناویان لە ڕیزی ئەم هێزە ئەهریمەنیانە هاتووە کە لەسەر دەستی کێرێساسپە کوژراون.

ئەفسانەی کێرێساسپەی ئەژدیهاکوژ

بەپێی ئەم دەقانەی لەم توێژینەوەیەدا لە کتێبی ئاڤێســتا و کتێبە پەهلەوییەکان خرانەڕوو، کێرێســاســپە دووەمین کوڕی سام بووە و بە نەریمان واتا نێر و بوێر و جوامێر ناسراو بووە و خــاوەنی پرچی بەگوریزە و گورزی گران بــووە. هەروەهــا پاڵەوانێکە کە لەلایەن یەزدانەوە پشتیوانی لێکراوە و خوەرێنە یــان فەڕ و شــکۆی یەزدانی پێبەخشـراوە و بەهۆی ئەم خوەرێنەیە کە توانیویەتی بەســەر کۆمەڵە ئەژدیها و دێوێکی سەیر و سەمەرەدا سەرکەوتن بەدەست بێنێ.

سەردەمی ژیانی ئەم پاڵەوانە بەپێی دەق بۆ ڕۆژگاری ئییمە یان جەمشــید واتا بۆ ڕۆژگاری پێش دەرکەوتنی دینی زەردەشــتی دەگەڕێتەوە. ئەگەر بەوردی سـەرنجی ئەم ئەفسـانانە بدرێ، دەردەکەوێ کێرێساسپە لە سەردەمی پێش زەردەشتدا وەکوو خواوەنـد یـان نیمچە خواوەنـدێـک بووە کە هێزە خراپ و ئەهریمەنییەکان لەناو دەبا. بەمانایەکی دیکە ئەم خواوەندە یان نیمچە خواوەندە لەگەڵ خواوەندە شەڕەنگێزەکان کە بە دەئێڤە واتا دێو نـاسراون لە ململانێ دابووە. ڕێـک وەکوو مەردووک لە ئەفســانەی خــواوەنــدانی ســۆمەری کە ڕووبەڕووی خواوەندە شــەڕەنگێزەکانی دیکە وەکوو تیامەت دەبێتەوە.

پێدەچێ کێرێساسپەش لە سەردەمی زەردەشتدا کە سەرجەم خواوەنـد و نیمچە خواوەنـدەکـان لە پلەی خواوەنـدی دابەزێنران و تەنیا ئەهورامەزدا بە خواوەنـدی تـاک و تەنیا دەسنیشان کرا، ئەم پلەیەی لێسەنرابێتەوە و لەناو جیهانبینی و فەلسەفەی دینی زەردەشتیدا توێنرابێتەوە و ئەرکی پاراستنی ئافراندنی ئەهورایی پێ سپێردرابێ. هەر بەهۆی ئەم جیهانبینی و تێڕوانینەیە کە ئەم پاڵەوانە لە ڕیزی نەمرانی دینی زەردەشتی هەژمـار کراوە و لە دواڕۆژدا کـاتێـک هێزی خراپی بەســەر گەردوونـدا زاڵـدەبێ، ڕادەبنەوە و کـۆتـایی بە دەســەڵاتی ئەهریمەن و دەستوپێوەندی لەسـەر ڕووی زەوی دێنن. لەم کاتەدا ئەرکی کێرێســاســپە کوشتنی ئەژیدەهاک یان زوحاک دەبێ کە لە چیای هەرەبەرزێتی بەنـدکراوە و کۆت و بەنـد دەپچڕێنێ و دژی ئافرێنراوی پاکی ئەهورایی ڕادەبێ و جیهانی پاکی بوون، پڕ لە پیسی و خراپی دەکا. بەم چەشنە ئەفسانەی پـاڵەوانێتی کێرێســـاســـپەی ئەژدیهـاکوژ بە ڕووداوەکـانی دوماهیکەوە پەیوەست دەکرێن.

بەهۆی ئەوەیە دەشێ بگوترێ ئاڤێستا و دەقە پەهلەوییەکان کە سەرچاوەی هەرە دێرینی زمان و ئەدەبی کوردیین، بەشێکی زۆری ســـامانی بیروباوەڕ و هزر و جیهانبینی گەلی کوردیان تۆمار کردووە و پـاراســتوویـانە. بەپێی ئەم دەقانە دەکرێ ئەفســانەی کوردی هاوشــێوەی ئەفســانەی گەلانی دێرینی جیهان لەســەر بنەمای زانســتیی پۆلین بکرێن و ئەم جۆرە ئەفســانانە لە ڕیزی ئەفســانەی ئەژدیهاکوژی لە ئەدەبی کوردیدا هەژمار بکرێن.

ئەفسانەی یەکەم

ئەفسانەی ئەژدیهای سرڤەرێ

ئەژدیهایەکی مەترسیداری ژەهراوی کە خۆراکەکەی بریتیبوو لە ئەسپ و مرۆڤ، خەڵکی سەر گۆی زەوی هەراسان کردبوو. کێرێساسپەی نەریمان ڕۆژێک کە خەریکی ئامادەکردنی نانی نیوەڕۆ دەبێ، ئاگرێکی گەورە دادەگیرسێنێ و قازانکی ئاسنین لەسەر ئاگر دادەنێ. ئەم پاڵەوانە بێ ئاگایە لەوەی کە لەم شوێنەی ئاگری هەڵگیرساندووە، ئەژدیهایەکی خوێنمژ لە ژێر زەوی پشووی داوە. تینی گەرمای ئاگر تەنگی بەم ئەژدیهایە هەڵچنی و بەهۆی ئەم ئاگرەوە ئارەق دەکا و لەناو ئاو و ئارەقدا نقووم دەبێ، لەپڕا ڕادەچەنێ و لە ژێر زەوی دەردەپەڕێ و قازانکی پڕ لە ئاوی گەرم هەڵدەگێڕێتەوە و بەم هۆیە ئاگرەکە دەکوژێتەوە. کێرێساسپە لەناو تەپ و تۆز و خۆڵەمێشی- ئاگردان و ئاوی کوڵاو خۆی بەلایەکدا دەدا. لەم کاتەدا خۆی لەبەردەم ئەژدیهایەکی گەورە دەبینێتەوە. ئەژدیهایەکی ڕەنگ زەردی ژەهراوی کە ژەهر لە هەناو و دەم و لووتی دەپژێ. هێندەی بەرزی ڕمێک ژەهر داوێ. ئەو ئەژدیهایەی بێ بەزەییانە مرۆڤ و ئەسپ دەخوا. بەرزی ئەم ئەژدیهایە هێندەی هەشتا جاری بەژنی مرۆڤە. ددانەکانی هێندەی ئەستوندەیەک دەبن و هێندەی چەند بەژنی کێرێساسپە بەرزن و جەستەی لەت لەت بووی مرۆڤ و ئەسپیان هەر پێوە بوو. گوێچکەکانی هێندەی چواردە جاجم گەورەن. چاوی دوو هێندەی چەرخی ڕەوڕە گەورەن. قۆچەکانی هێندەی چەندین لقی دار دەبن. لەم کاتەدا کێرێساسپە بەخۆ دێتەوە و خۆی تێهەڵدەداتە سەر پشتی ئەسپەکەی و تاوی دەدا. بە درێژایی نیو ڕۆژ لەسەر پشتی ئەم ئەژدیهایە ئەسپەکەی تاو دەدا، تاکوو لە کۆتاییدا خۆی دەگەیێنێتە سەر مل و نزیک سەری و بە یارمەتی یەزدان و لێهاتووی و جەربەزەیی خۆی توانی بە گورزی سەرکەگایەکەی مێشکی بپژێنێ و لەناوی ببا و جیهانی ئافرێنراوی یەزدان لە شەڕ و نەکبەتی ئەم ئەژدیهایە ئاسوودە کرد.

ئەفسانەی دووەم

ئەفسانەی ئەژدیهای گەندەڕۆی پاژنەزێڕین

ئەژدیهایەک هەبوو کە لەناو خەڵکیدا بە گەندەڕۆی پاژنە زێڕین ناسرابوو. ئەم ئەژدیهایە لەناو زەریادا دەژیا. هێندە گەورە و زەبەلاح بوو کە ئاوی زەریای بێ سنوور تاکوو ئەژنۆکانی دەهات. دەستەکانی هێندەی پانتایی ئاسمان گەورە بوون و لە ناوەڕاستی زەریاوە دەستی بە کەناری زەریا دەگەیشت. ماسیگرێکی لێهاتوو بوو، کاتێک ماسی ڕاو دەکرد، بە دەستە گەورە و درێژەکانی ماسییەکەی لە خۆر نزیک دەکردەوە و بەهۆی تینی گەرمای خۆر دەیبرژاند و دەیخوارد. ئەم ئەژدیها تۆقێنەرە هەر بە ماسی تێری نەدەخوارد و ڕۆژانە هێرشی بۆ گوندەکان دەبرد و مرۆڤ و مەڕوماڵاتی دەگرتن و دەیخواردن. هەر جارەی کە هێرشی دەبرد دوازدە گوندی بە سەرجەم مرۆڤ و مەڕوماڵاتەکانییەوە هەڵدەلوشی و دەیخواردن. بەهۆی ئەم ئەژدیهایەوە ژمارەی دانیشتووانی سەر زەوی کەمی کردبوو و کاولکارییەکی زۆری بەدوای خۆیدا هێنابوو و جیهانی ئافرێنراوی یەزدان لە ئاژاوە و نائارامیدا بوو. کێرێساسپە بە زیانەکانی ئەم ئەژدیهایەی زانی و بڕیاریدا بیکوژێ. گورزی گرانی هەڵگرت و سواری ئەسپەکەی بوو. لە کەناری زەریا ئەژدیهای بینی. ئەژدیهایەکی مەترسیداری زەبەلاح، لاشەی مرۆڤ لەناو ددانەکانیدا دەبینران. کێرێساسپە سەری سوڕمابوو. لەپڕ گەندەڕۆ دەستی درێژ کرد و ڕیشی- پاڵەوانی جیهانی گرت و ڕایکێشایە ناو زەریاوە. نۆ شەو و نۆ ڕۆژ مەیدانیان لێک گرت. کێرێساسپەی ئەژدیهاکوژ بەهۆی ئەوەی پاڵەوانێکی خورت و بەتین بوو، دەستی بۆ بنی پێی گەندەڕۆی پاژنە زێڕین ڕاکێشا و چەرمی پێی گرت و هەڵیتەکاند. چەرمی پێی ئەم ئەژدیهایەی لە بنی پێی تاکوو تەوقی سەری هەڵکەنی و دەست و پێی پێبەستەوە و بۆ ناو زەریای ڕاکێشا و بەندی کرد و بە میراخووری خۆی سپارد، تاکوو کەمێک پشوو بدا. کێرێساسپە بەهۆی ئەم شەڕە زۆر ماندوو و برسی ببوو، پازدە ئەسپی سەر بڕی و دەستی بە خواردن کرد. پاشان لەژێر سێبەری ئەسپەکەی پاڵکەوت و خەو بردییەوە. لەم کاتەدا گەندەڕۆی ئەژدیها کە زانی کێرێساسپە خەوتووە، خۆی هەڵپچکوڕی و میراخووری هاوڕێی پاڵەوانی بەند کرد. دواتر بە نهێنی هات و هاوسەر و دایکوباوکی کێرێساسپەی گرت و ڕاپێچی ناو زەریای کردن. خەڵکی بە هاوار و دەنگەدەنگ کێرێساسپەیان بەخەبەر هێنایەوە. کە خەبەری بوویەوە بە ڕووداوی گرتنی هاوسەر و دایکوباوک و میرئاخووری هاوڕێی زانی. خێرا بەڕێکەوت. هەنگاوەکانی هێندە خێرا و بەهێز بوون کە لەگەڵ هەر هەنگاوێکی ئاگر لە شوێن پێی هەڵدەستا. خۆی گەیاندە شوێنی گەندەڕۆ و گرتی و بە گورزی سەرکەگا لێیدا و کوشتی و دایکوباوک و هاوسەر و میرئاخووری هاوڕێی ڕزگار کردن و دواجار کۆتایی بە ترس و هەڕەشەی ئەم ئەژدیهایە لەسەر مرۆڤ و جیهان هێنا.

ئەفسانەی سێیەم

ئەفسانەی ئەژدیهای سناڤێژەکی سەربەقۆچ

ئەژدیهایەکی سەیر و سەمەرەی دەهشەتناک بەناوی سناڤێژەک هەبوو. ئەم ئەژدیهایە بە قۆچە گەورە و هەنگاوە گران و بەتینەکانی بەناوبانگ بوو. سناڤێژەک ئەگەرچی ئەژدیهایەکی مەترسیدار بوو، بەڵام هێشتا منداڵ بوو و پێنەگەیشتبوو. دەیگووت: جارێ منداڵم و پێنەگەیشتووم. ئەگەر گەورە بم و پێبگەم، ئاسمان دەکەم بە ڕەوڕەوە و کەژاوە و زەوی دەکەم بە چەرخی ڕەوڕەوەکەم. خودای بەهێزی چاکە واتا مەزدا لە بارەگای ڕووناکیی یەزدانی خۆی دادەبەزێنم و سەرەوەری هێزە خراپەکان واتا ئەهریمەن لە تاریکایی دۆزەخ هەڵدەکێشم و لە ڕەوڕەوەکەمیان دەبەستم و ئەوسەر و ئەم سەری گەردوونیان پێدەکەم. ئەم ئەژدیهایە بەم تەمەنە کەمەیەوە ئالینگاری هێزی خوداکان دەبێتەوە و بەم بیرۆکەیەی کە هەیەتی دەیەوێ دەسەڵاتی جیهان لە مەزدا و ئەهریمەن بستێنێتەوە و وەکوو خواوەند بەسەر گەردووندا فەرمانڕەوایی بکا و ئەم دوو سەرچاوەی هێزی چاکی و خراپی کە وەکوو خواوەند بەسەر گەردووندا فەرمانڕەوایی دەکەن، وەکوو خزمەتکار و هێزی ڕەوەندەی ڕەوڕەوەکەی بەکار بێنێ. گەندەڕۆ لە هەمان کاتدا ناو و ناوبانگی کێرێساسپەی نەریمانی بیستووە و دەزانێ چ

پاڵەوانێکە و ئەرکی کوشــتنی ئەژدیها و دێوەکانە؛ بۆیە دەڵێ: ئاواتی خۆم دێنمە دی ئەگەر کێرێساسپەی نەریمانم لێ پەیدا نەبێ و نەمکوژێ. هەروەک لە ئەفسانەدا هاتووە، کێرێساسپە دەرفەتی پێنـادا و دەیکوژێ و لێنـاگەڕێ مەرامە گڵاوەکەی بێتەدی.

ئەفسانەی چوارەم

ئەفسانەی مەلی کەمەک

مەلی کەمەک ئەژدیـهـایەکە لەلایەن ئەهـریـمەنەوە بە مەبەســتی لەناوبردنی ئافراندنی ئاهوورایی خوڵقێنراوە. ئەم باڵندەیە هێندە گەورەیە کە باڵەکانی لێک بکاتەوە، پانتایی ئـاســمـان دادەپۆشێ. ئەهریمەنی بەدفەڕ ئەم بـاڵـنـدەیە دەخوڵقێنێ و فرمانی پێدەدا بە ئاســماندا هەڵفڕێ و باڵەکانی لێک بکاتەوە، تـاکوو تینی خۆر و بـاران نەگاتە زەوی. بەم هۆیەوە وشکەساڵی سەرتاپای زەوی دەگرێتەوە. ئەم ئەژدیها باڵندەیە بە تاقی ئاســمانەوە بە باڵی کراوە وەســتاوە، ئاوی باران بەســەر باڵەکانیدا دەبارن و گڵی دەداتەوە و بێ ئەوەی دڵۆپێکی بڕژێتە ســەر زەوی، ئاراســتەی دەریای دەکاتەوە. لە ئەنجامدا زەوی و مرۆڤ و گیانداران تەڕاتیان تێدا نامێنێ. کانی و جۆبار و ڕووبارەکان ئاویان تێدا نامێنێ و بەهۆی ئەم وشکەساڵییە نەگریسەی کە ئەژدیهای کەمەک بەدیهێناوە، خەڵکی و بوونەوەران پۆل پۆل دەمرن. هیچ پاڵەوانێکی ناودار لە جیهـانـدا نەیـدەتوانی ڕووبەڕووی ئەم ئەژدیهـا بەدکارە ببێتەوە، تاکوو هەوڵەکەی گەیشــتە گوێی کێرێســاســپەی نەریمان. پاڵەوانی جیهان ئەســپەکەی زین کرد و ئامادەی مەیدانی شــەڕی ئەژدیهای کەمەک بوویەوە. کێرێســاســپە حەوت ڕۆژ و شــەوان ئەم باڵندە زیانکارەی تیرباران کرد. لە کاتی نیوەڕۆی دوایین ڕۆژی ڕووبەڕووبوونەوە، ئەم پاڵەوانە بەوپەڕی لێزانی و شـارەزاییەوە تیرە بەبڕشـتەکانی ئاراسـتەی باڵی ئەژدیهای کەمەک کرد و بەهۆی تیرە بەبڕشتەکانی، هەر دوو باڵی ئەم ئەژدیهایەی بە بن باڵییەوە گرێدا و لە ئاسمانەوە کەوتە خوارێ. ئەم ئەژدیهـایە هێندە گەورە بوو کە لەکاتی کەوتنی بۆ ســەر زەوی خەڵکێکی زۆر کەوتنە بن جەســتە و شـاپەڕ و پەڕوباڵی و لەناو چوون. لە کۆتاییدا کێرێســاســپەی نەریمـان لێی نزیـک کەوتەوە و بە گورزی گران لە دەنووکە گەورەکەیدا و تێکی شکاند و کوشتی. بەم چەشنە جیهان لە وشـکەســاڵی و زیانی ئەم ئەژدیهایە بەهۆی کێرێســاســپەی ئەژدیهاکوژ ڕزگاری بوو.

ئەفسانەی پێنجەم

ئەفسانەی ئەژدیها ڕێگرەکان

کۆمەڵە ئەژدیهـایەکی گەورەی بەتین و بەهێز کە لەلایەن ئەهریمەنەوە خوڵقێنرابوون، بە دەوری یەکدا کۆببوونەوە و خەڵکی لە دەســتیان هەراســان و لە تەنگەتاوی دابوون. ئەم ئەژدیهایانە هێندە گەورە بوون کاتێک دەردەکەوتن خەڵکی پێیان وابوو ڕۆژ و مانگ لە پەنای گوێ ئەماندا دەردەکەون و ئاوا دەبن. ئاوی زەریا لە خوار ئەژنۆیان بوو. ڕێگەی خەڵکیان دەگرت و ئازاریان دەدان و تاڵانیان دەکردن. کێرێســاســپەی ئەژدیهاکوژ گورزی گران و تیر و کەوانە بەهێزەکەی دەســت دایێ و ڕێگەی مەیدانی شــەڕی ئەوانی گرتەبەر. کاتێک لێیان نزیک کەوتەوە، کۆمەڵە ئەژدیهایەکی یەکجار گەورەی بینی کە ئاوی زەریا لە خوار ئەژنۆیان بوو، کێرێســاســپەی نەریمان کە گەورەترین و لێهـاتووترین پـاڵەوانی جیهـان بوو، لەچـاو ئەوان هێندە بچووک بوو کە بە ئاستەم دەستی بە گۆزینگیان دەگەیشت. لێیان هاتە دەست و بە گورزی گرانی سەرکەگای خۆی لە گۆزینگیـانی دا و یەک یەک ئەم ئەژدیهـا و دێوانە کەوتنە سەر زەوی. ئەژدیها ڕێگرەکان بەسەر چیاکاندا کەوتن و چیاکان بەهۆی جەســتەی بەهێز و گەورەیان هەڵوەرین و پان بوونەوە. ئینجا کێرێســاســپە یەک بە یەک چووە ســەر ســەریان و بە گورزە گرانەکەی ســەری تەباندن و لەناوی بردن. ئەگەر ئەم ئەژدیهـا ڕێگرانەی نەکوشــتبـا، بەهۆی ئەوانەوە ئەهریمەن بەسەر جیهاندا زاڵدەبوو و بۆ هەتاهەتایە بەسەر گەردووندا سەروەری دەکرد.

ئەنجام

١- ئەفسـانەی ئەژدیهاکوژی کێرێسـاسـپەی پاڵەوان لە ئاڤێســتادا بەشــێوەی تیلنیشــان و ئاماژە گێڕدراوەتەوە و ئەمەش پیشــاندەدا ئەم ئەفســانەیە لە ڕۆژگاری کۆندا لەناو گەلی کورددا ناسراو بووە و تەنیا بە ئاماژە پێکردن بە ڕووداوی سەرەکی ئەم ئەفسانەیە بەسەندە کراوە.

٢- ئەفســانەی ئەژدیهاکوژی کێرێســاســپە لە دەقە پەهلەوییەکاندا و بەتایبەتی لە کتێبی گێڕانەوە پەهلەوییەکاندا بەوردی گــێڕدراونەتەوە و بە تەواوکەری گــێڕانەوە ئـاڤێســتـاییەکە دادەنرێن و بەهۆی ئەوانەوەیە وردەکاریی ڕووداوەکانی ئەم ئەفسانانە بەدیار دەکەون.

٣- گێڕانەوەی پەهلەوی ئەم ئەفســانانە لە ڕووداوە گشــتی و نـاوەڕۆکە ســەرەکییەکە یەکســانن، بەڵام لە وەســفکردنی وردەکاری دیمەنی ڕووداوەکاندا جیاوازن و ئەم جیـاوازیـانە لاوەکین و پتر بە مەبەســتی ڕازانـدنەوە و ســەرنجڕاکێشتر کردنی ئەفســانەکان لەلایەن گێڕەرەوەکان بەدیهاتوون.

٤- بنەڕەتی ئەفســانەی ئەژدیهاکوژی کێرێســاســپە لە ئەدەبی کوردیدا بۆ ڕۆژگاری پێش دەرکەوتنی دینی زەردەشــتی دەگەڕێتەوە، بەڵام لەگەڵ بیروباوەڕی ئەم دینەدا هاوتەریب کراوە و خـراوەتە خزمەت جیـهـانبـیـنی و فەلســەفەی زەردەشتییەوە.

٥- کێرێســاســپە لە خواوەند یان نیمچە خواوەندی پاڵەوانەوە بەگوێرەی بیروباوەڕی زەردەشتی بۆ مرۆڤی پاڵەوان کە خاوەنی خوەڕنە یان فەڕی یەزدانییە گۆڕاوە. پاڵەوانێک کە لەلایەن ئەهورامەزداوە بەمەبەســتی پاراســتنی ئافراندنی پاکی ئەهورایی پشتیوانی لێدەکرێ و خاوەن هێزێکی یەزدانییە.

سەرچاوە

١- رضی، هاشم(١٣٤٦). فرهنگ نامهای اوستا، جلد دوم، انتشارات فروهر، چاپ اول، تهران.

٢- کریستی، آنتونی (١٣٨٤). اساطیر چین، ترجمه باجلان فرخی، انتشارات اساطیر، چاپ دوم، تهران.

٣- م. او. ٢٩ دەسنووسی دەقی پەهلەوی زانکۆی شیراز.

٤- همیلتون، ادیت (١٣٧٨). سیری در اساطیر یونان و رم، ترجمه عبدالحسین شریفیان، انتشارات اساطیر، چاپ سوم، تهران.

5- Dhabhar. M. A. (1913) The Pahlavi Rivayat, Printed at The Fort Printing Press, PubliShed No 1., Bombay
6- Karl. F. Geldner(1886). Avesta I, Kohlhamer, Stuttgart
7- Karl. F. Geldner(1889). Avesta II, Kohlhamer, Stuttgart
8- Karl. F. Geldner(1896). Avesta III, Kohlhamer, Stuttgart
9- Madan, D. M (1911) The Complete Text Of The Pahlavi Dinkard, Part II, Books VI – IX, Printed at the Fort Printing Press, No 1. Bombay.
10- Sanjana, Peshutan (1922). The Dinkard, British India Press, No 1, Bombay

اسطورهء اژدهاکشی در ادبیات کوردی

چکیده:

اژدهاکشی در اساطیر ملل مختلف از جایگاه بخصوصی برخوردار است و در زمرهء اساطیر پهلوانی محسوب می‌شوند. کهنترین اسطورهء پهلوان اژدهاکش در ادبیات کوردی بواسطهء کتاب اوستا به دست ما رسیده‌است. در بخش‌های مختلف اوستا از پهلوانی با نام گرشاسپ به عنوان پهلوان اژدهاکش سخن به میان آورده شده است. ماجراجویی و پهلوانی‌های وی به زبان کهن کوردی، در اوستا روایت شده‌اند. همچنین بخش‌هایی از این اساطیر در متون پهلوی روایت شده‌اند که بر مبنای آن‌ها می‌توان روایت ناقص و مبهم اوستا از این اساطیر را بازسازی کرد و متن کاملی را ارائه داد. این پژوهش بر آنست بر اساس نظریهء تحلیل اساطیر، روایت‌های پراکندهء اوستا و متون پهلوی از اسطورهء اژدهاکشی گرشاسپ را در کنار هم قرار داده و شکلی منسجم و درخور به آن بدهد. تحلیل و تفسیر این اساطیر کار پژوهش را به آنجا رسانید که کهن‌ترین اساطیر اژدهاکشی به زبان کهن کوردی، نخستین بار در کتاب اوستا مندرج شده‌اند و به باور دینی و قومی ملت کورد پیوستگی یافته‌اند.

واژه‌های کلیدی: *اسطورهء اژدهاکشی، اوستا، متون پهلوی، گرشاسپ.*

The legacy of killing dragon in Kurdish literature

Abstract:

Killing dragon has a vital position in nations' myth and it is classified as ancient legacies of champions. The oldest Kurdish tale about killing dragon has been narrated in the book of Avesta. In different sections of the book, heroic role of Kirsāsp (Kərəsāspa) which was known as dragon killer has been mentioned. His legacy and champ tales which is full of daring and bravery has been narrated, through Kurdish language, in Avestan text. In parallel with Avesta, a part of the battles has been narrated in Pahlavi books and through those narration, vague parts of Avestan narration could be completed. The current research, through myths analysis, has tried to collect the data about the different sections of Kirsāsp myth, the dragon killer, in Avestan and Pahlavi texts and analyses them. The finding shows that the oldest dragon killing myth in Kurdish verbal literature, that sourced from ancient Kurdish religious and national beliefs, was written in Avestan book.

Keywords: *Myth of dragon killing, Avesta, Pahlavi texts, Kirsāsp*